УШБУ СОНДА:

БАНКРОТЛИК: У ҚАНДАЙ ЮЗ БЕРДИ? 2

“БУҒДОЙ ПИШГАНДА КЕЛИНГ...” 3

СИФАТ ВА ЖАВОБГАРЛИК 3

ДУАЙТ ЭЙЗЕНХАУЭР: ХАЛҚ ҚАҲРАМОНИ 4

MEZON:

Давлат органларида фуқароларни қабул қилиш ташкил этилади. Фуқароларни қабул қилиш раҳбар ёки бошқа мансабдор шахс томонидан амалга оширилади. Бунинг учун давлат органларида алоҳида бўлинмалар тузилиши мумкин, фуқароларни қабул қилиш учун масъул мансабдор шахслар белгилаб қўйилади.

Қабул белгиланган кун ва соатларда, фуқаролар учун қулай вақтда ўтказилади. Қабул жадвали фуқаролар эътиборига етказилади.

Фуқаро оғзаки мурожаат этаётганида ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжат кўрсатиши керак.

Фуқарони қабул қилиш, агар унинг бир неча бор қилган мурожаати асоссиз, қонунга хилоф хусусиятда бўлса ёки унинг мурожаати бўйича қарор қабул қилиб бўлинган бўлса, рад этилиши мумкин.

Давлат органларида фуқароларни қабул қилиш тартиби мазкур органлар раҳбарлари томонидан белгиланади.

“ФУҚАРОЛАРНИ МУРОЖААТЛАРИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 8-МОДДА.

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 26 (333)
2003 йил 1 ИЮЛ сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

Истиқлол ва имконият

КИМ ОЗОДЛИК ДЕЯ ФИДО ЭТСА ЖОН, ОЗОД ЯШАМОҚҚА ЎША МУНОСИБ!

Миллий маданият ва давлатчиликнинг ўзаро уйғун ҳолда ривожланиб бориш эволюцияси билан бирга, бутун дунёда тан олинган, жаҳон эътироф этадиган, нафақат миллий, балки умуминсоний аҳамиятга эга тарихий экспонат ва ёдгорликларни, цивилизация намуналарини кўрсатиш орқали бизнинг юртимиз ана шундай ноёб бойликлар макони бўлганини яна бир бор исботлаб бериш, бу ҳақиқатни муҳрлаб қўйиш лозим. Шунда бу музей нафақат бизнинг минтақамизда, балки бутун дунёда тан олинадиган илм-фан ва маданият марказига айланади.

Ислом КАРИМОВ

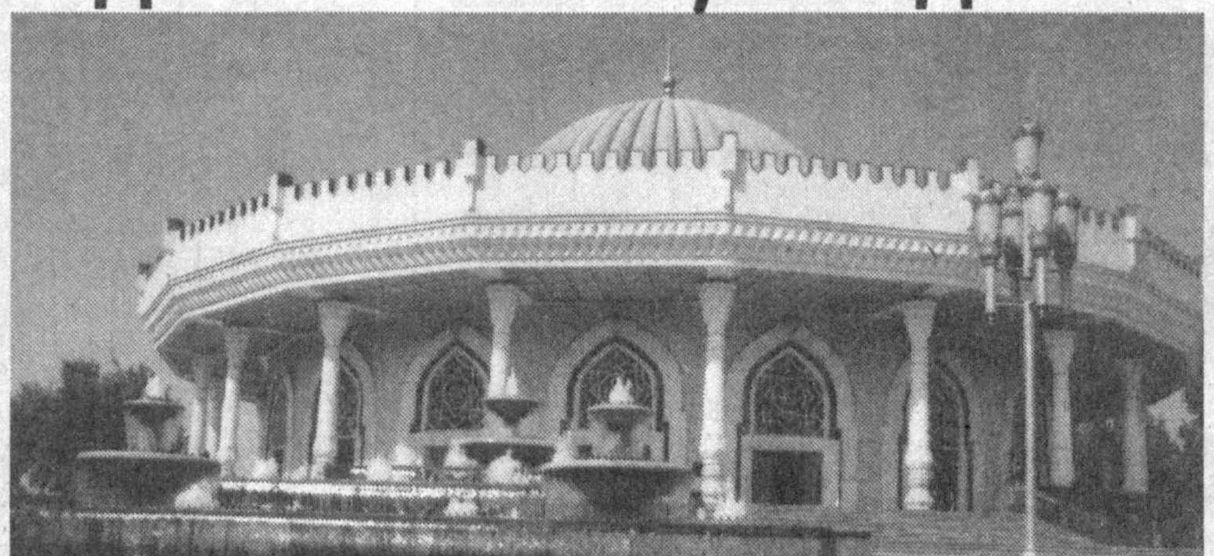

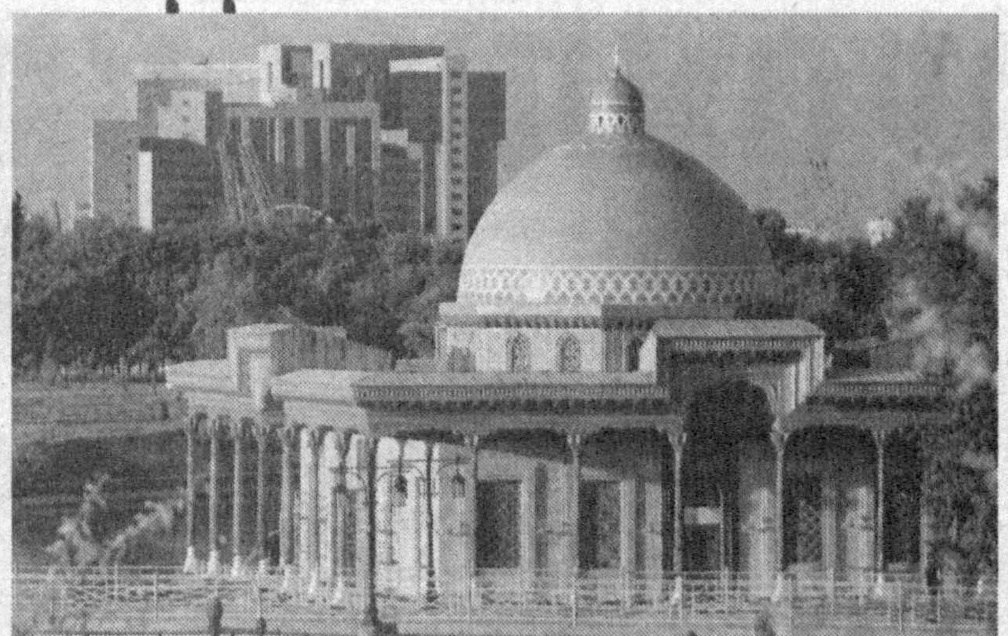

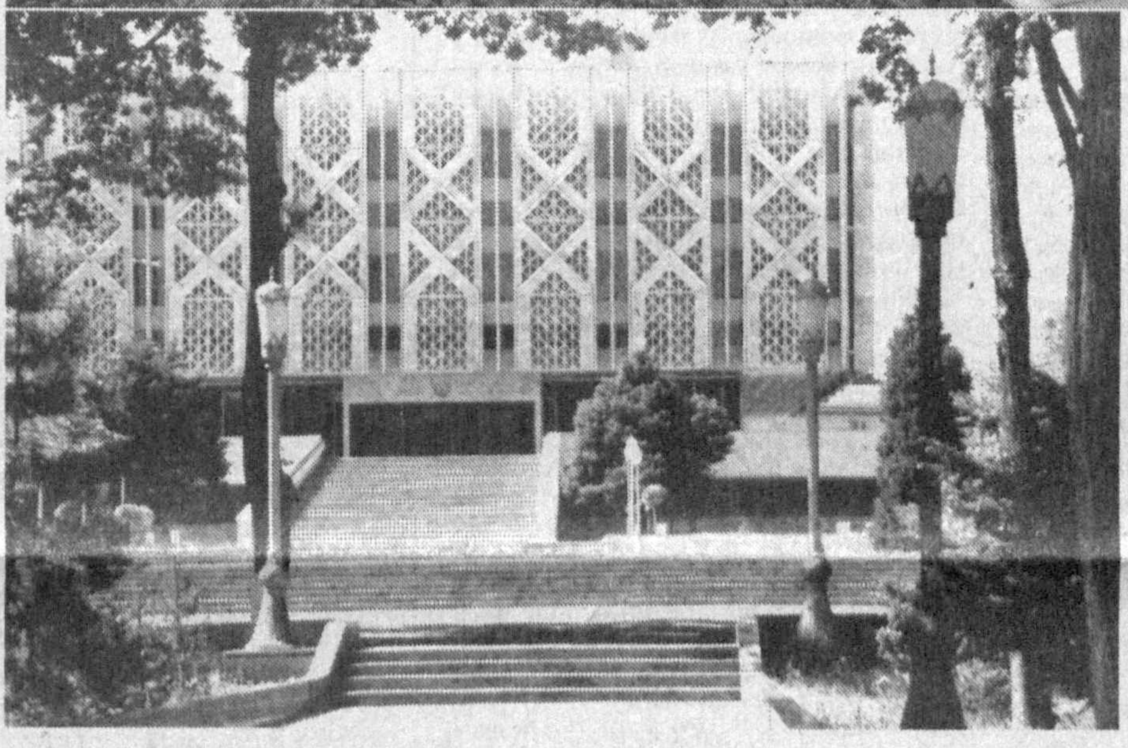

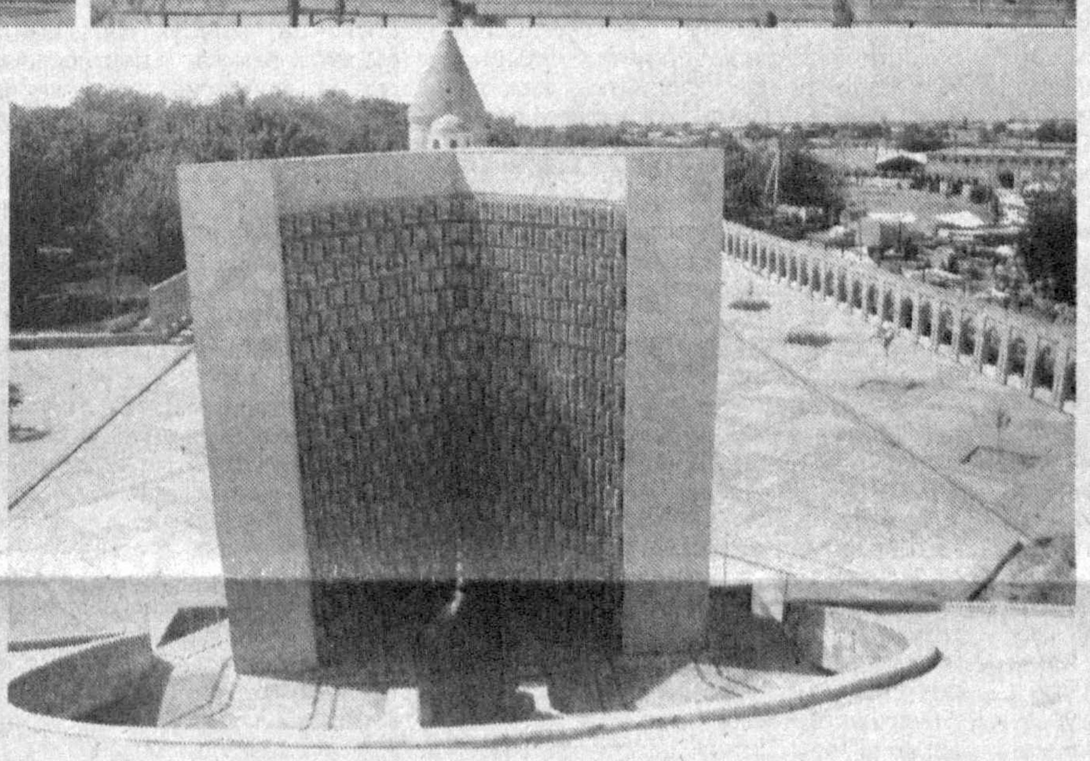

Истиқлолнинг ўтган даврига назар ташласак, мамлакатимизда барча соҳаларда тенгсиз ўзгариш ва бунёдкорлик ишлари амалга оширилганига гувоҳ бўламиз. Мисол учун айтадиган бўлсак, бу ўтган давр ичида маърифий-маданий соҳада амалга оширилган савоб ва эзгу ишларнинг бугун санаб адоғига етиш қийин. Биргина тарих дарсхонаси бўлган музейларга кўрсатилган эътибор бу борадаги ишларнинг нақадар кенг ва беқиёс эканини кўрсатади.

Албатта, тарих ҳақида гап кетганда, одатда кўпчилик уни улуғ мураббий деб таърифлайди. Ростдан ҳам, бу фикр замирида катта маъно-мазмун мужассам. Чунки тарих узоқ вақт синовлардан ўтган ўтмиш ҳақиқатларидан сўйлайди. Асл тарих ўзгармас ва яхлит воқеликдир. Бироқ ҳаётда унга нисбатан бўлган муносабат ҳар доим ҳам тўғри бўлавермаган. Бунга куни кеча халқимиз бошидан кечирган собиқ шўролар даврини мисол сифатида келтириш мумкин. Зеро, мустабид тузум ўзбек халқининг тарихини нафақат бузиб кўрсатилди, балки бебаҳо асори-атиқалар, тенгсиз ёдгорликлар аёвсиз йўқ қилиб ташланди, аксарият қисми эса талон-тарож қилинди. Бунинг устига тарихимизга турли хил сунъий ёрлиқлар ёпиштирди. Фақат Ватанимиз мустақилликка эришгач, халқимиз ўзининг асл тарихини ўрганиш, эъзозлаш ва асраб-авайлаш ҳуқуқига эга бўлди. Президентимиз Ислом Каримов томонидан **тарихий хотирасиз келажак йўқ,** деган ғоя илгари сурилиши ана шундай эзгу ва савоб ишларга кенг йўл очиб берди. Бу эса тарихимизга бўлган муносабатни тубдан ўзгартирди. Натижада мамлакатимизда бу борада кенг қамровли ислоҳотлар амалга оширилди. Унинг амалий натижаси ўлароқ юртимизда Темурийлар тарихи давлат музейи, Олимпия шуҳрати тарихи музейи, Ўзбекистон тарихи музейи, Қорақалпоғистон давлат Санъат музейи, Бердақ номидаги Нукус музейи каби қатор тарих дарсхоналари бунёд этилди. Улар рамзий маънода халқимизнинг ўз тарихига бўлган ҳурмат-эъзози тимсолидир. Ҳар бир музейи бисотидаги минглаб ашёлар қадим тарихимизнинг жонли гувоҳи ҳисобланади. Уларда халқимизнинг минг йиллик тарихи, ўзлиги ва улуғ интилишлари ўз аксини топган.

Шуни айтиш керакки, истиқлол йилларида бевосита Президентимизнинг ташаббуси билан ҳар бир музейнинг қад ростлаши жамиятимиз маънавий ҳаётида улкан ҳодиса бўлди. Эндиликда улар том маънода қадимий ва шонли тарихимизнинг муқаддас дарсхонасига айланди. Миллий маданиятимиз ва давлатчилигимизнинг тадрижий ривожини кўрсатувчи умуминсоний аҳамиятга эга бўлган тарихий экспонатлар халқимиз тарихи нақадар бой ва буюк эканини бутун дунёга кўз-кўз қилмоқда.

Энг муҳими, музейларимиздан муносиб ушбу жой олган тарихий ёдгорликлар юртимизнинг жаҳон цивилизацияси бешикларидан бири бўлганини исботлайди. Шу боис музейларимизга ташриф буюрган ҳар бир юртдошимиз, айниқса, ёшлар тарихимизнинг нақадар улуғ ва буюк эканини ҳис этиш баробарида ота-боболаримиз ким бўлгани, ўзлари кимларнинг вориси эканини чуқур англаб етади. Бу эса уларнинг қалбида чексиз фахр-ифтихор ва ғурур туйғуларини уйғотади. Зотан, ўз халқининг тарихидан ғурурланган инсон, албатта, унга муносиб ворис бўлишга интилади. Президентимиз таъбири билан айтганда, **биз ҳеч кимдан кам бўлмаганмиз, ҳеч кимдан кам бўлмаймиз ҳам,** деган ҳаққоний хулосага келади. Бу ғоя эса ўз навбатида ҳар бир инсонни изланиш ва бунёдкорликка ундайди. Бунёдкорлик эса, буюк келажак пойдевори демакдир. Шу маънода халқимиз музейлар мисолида ўз келажагини барпо этмоқда. Бу фикрнинг исботини музейларимиз остонасини ҳатлаган ҳар бир инсон тасдиқлаши шубҳасиз. Зеро, музейларда халқимизнинг бой тарихи — буюк келажак пойдевори жамулжам.

O'ZBEKISTON ва дунё
кеча, бугун, эртага

☑ *Президентимиз Ислом Каримов Оқсаройда Франция мудофаа вазири Мишел Аллио-Марини қабул қилди.*

☑ *Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни муносабати билан пойтахтимизнинг Ғафур Ғулом номидаги маданият ва истироҳат боғида байрам тадбири бўлиб ўтди. Президентимиз Ислом Каримов ушбу сана муносабати билан матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимларига самимий табрик мактуби йўллади.*

☑ *Олий Мажлисда Оила ва аёллар муаммолари комиссияси ҳамда Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитасининг қўшма йиғилиши бўлиб ўтди.*

☑ *АҚШнинг “Endervour LLS” компанияси “Қаршиёғ-экстракция” ҳиссадорлик жамиятининг 35 фоиз акцияси сотиб олди.*

☑ *Халқ банки билан Германиянинг халқаро ҳамкорлик бўйича жамғарма кассалари фонди ўртасида ҳамкорлик тўғрисида шартнома имзоланди.*

☑ *Пойтахтимиздаги Ўзбекистон-Япония марказида “Профессионал менежмент дастури” бизнес курсини битирган тингловчиларга сертификатлар топширилди.*

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН

Adliya tizimi

Нукус шаҳридаги “Зулфия” хусусий фирмаси билан “Чимбойагроқурилиш” очиқ турдаги акциядорлик жамияти ўртасида қурилиш ишларини олиб бориш бўйича тузилган шартномага кўра, хусусий фирма 4.643.110 сўмлик қурилиш ишларини бажарган. Даъвогарнинг таъкидлашича, ушбу асосий қарз устига шартнома шартларига биноан ҳар бир кечиктирилган кун учун жавобгарнинг тўлаши лозим бўлган жарима миқдори 417.879 сўмни ташкил қилади.

Қорақалпоғистон Республикаси хўжалик суди мазкур ҳолатни тўлиқ тасдиқлаб, “Чимбойагроқурилиш” акциядорлик жамияти ҳисобидан “Зулфия” хусусий фирмаси фойдасига жами 5.060.989 сўм ундириш ҳақида қарор қабул қилди. Жавобгар 101.219 сўм миқдорида давлат божи ҳам тўлайдиган бўлди.

2002 йилнинг 6 июнида тузилган 52-сонли шартномага мувофиқ, “Ўзсаноатқурилишбанк”нинг Тахиатош бўлими томонидан хусусий тадбиркор Дилором Жумашевага 3.200.000 сўм миқдорида кредит ажратилган. Аммо тадбиркор томонлар ўртасида имзоланган шартнома шартларини қўпол равишда бузиб, қарз суммасини тўламасдан келган. Суд мажлиси фуқаролик кодексининг 744-моддаси ҳамда Хўжалик-процессуал кодексининг 135-138-моддаларига асосланиб, даъвони қаноатлантиришни маъқул топди ва даъвогар 3.200.000 миқдоридаги асосий қарз ҳамда 588.018 сўм миқдоридаги жарима пулларини тўлашга жалб этилди.

Суд мажлиси жараёнида хусусий тадбиркор М.Матназаровнинг “Пахтабанк”нинг Қорақалпоғистон бошқармасидан 2001 йилнинг 1 майида 1-сонли кредит шартномаси билан 1.350.000 сўм миқдорида кредит олганлиги, аммо ҳозирга қадар бу миқдорнинг маълум қисмигина тўланиб, қолган қисми тўланмасдан келаётганлиги аниқланди. Шунга кўра, тадбиркор 851.000 сўм асосий қарз ҳамда фоиз ҳисобидан 26.081 сўм миқдоридаги қарз пулларини банк ҳисобига қайтарадиган бўлди. шунингдек, жавобгардан 26.312 сўм миқдорида давлат божи ундириш ҳақида қарор қабул қилинди.

Tahlil ko`zgusi

МИСИ ЧИҚҚАН МОНИТОРИНГ

Оддий кунларнинг бирида дорихона сотувчиси Зулфия Холматова касса аппарати қоғозини алмаштираётган эди. Кимдир келиб, автобусга шошаётганини айтиб, мана бу ташхис бўйича олинган дориларнинг қўлланишини тушунтириб юборинг, деб илтимос қилиб қолди. Шу орада яна бир аёл кириб, шприц сўради. Сотувчи унга 4 та шприц бериб, 200 сўм олди. Сўнг касса аппаратига қоғоз тасмани қўйиб, чекни бергунча, харидор аёл чиқиб кетиб қолди. Бироқ зум ўтмай ҳалиги аёл тўрт кишини бошлаб, яна кириб келди...

Бу воқеа “Имом Муҳаммад” хусусий дорихонасида рўй берганди. Шу куни “Табобат”, “Зилола” хусусий дорихоналари ходимлари ҳам ана шундай воқеани бошдан кечиришди. “Зилола” дорихонаси сотувчиси Зепура Сахибуллин ҳатто 100 сўм пулни назорат-касса машинасидан ўтказиб, чек ҳам ёзган. Бироқ харидор аёл чекни олмай чиқиб кетган. Кўп ўтмай у тўрт кишини бошлаб келган. Улар вилоят монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бошқармаси ҳамда Гулистон шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти масъул ходимлари экан.

Шундан сўнг бояги аёл сотувчига “Сиз чек бермадингиз”, деган. Сотувчи эса “Пулингизни «НКМ»дан ўтказдим, ўзингиз чекни кутмай шошиб кетиб қолдингиз”, деб жавоб қайтарган. Шунда ўртага текширувчилар тушиб, “Биз биламиз, сизлар ҳамма пулларни кассага кирим қиласизлар, бошқа дорихонадагилар ҳам тушунтириш хати ёзиб беришаяпти, сиз ҳам ёзиб бераверинг, ҳеч нарса бўлмайди”, дейишган. Сўнг уларнинг сўзлари асосида сотувчи ўз важларини кўрсатиб, тушунтириш хати ёзган.

Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бошқармаси ходимлари сотувчига бошқарманинг 22 апрелдаги 59-СБ буйруғига асосан мониторинг кузатуви ўтказишаётганини айтишди. Кейин дорихонада содир бўлган ҳолат бўйича маълумотнома ёзишди. Унга истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти вакиллари ва харидор Т.Жумаева ҳам имзо чекишди.

Ўшанда битта имзоси қанча қимматга тушишини сотувчи Х.Холматова билмаган экан. Нега деганда, эртаси куни “Имом Муҳаммад” дорихонасидан 453500 сўм жарима ундириш тўғрисида МЧРРСХВБнинг 37-сонли қарори чиққач, сотувчи бир имзонинг нархи қанча эканлигини тушуниб етди. Қарорда **“Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”**ги Қонуннинг 25-моддаси, 4-қисми, Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 26 августдаги 370-сонли қарори (2002 йил 31 январдаги 53-сонли қарори билан киритилган ўзгартишларини ҳисобга олган ҳолда) билан тасдиқланган Тартибининг 3-банди “г” қисми ва 6-бандига биноан жарима қўлланилгани қайд этилган. Айни шундай қарорлар “Табобат” ва “Зилола” дорихонасига нисбатан ҳам чиқарилган.

Шу ўринда табиий савол туғилади: хўш, бу қарорлар қанчалик асосли ва қонуний кучга эга эди? Рўй бериб ўтган бу воқеаларни таҳлил қилиб кўрсак, киши кўнглида бир қатор ҳақли эътирозлар туғилади. Биринчидан, мазкур ноқонуний қарорнинг чиқарилишига дорихонадан чек берилмагани асос қилиб олинган. Иккинчидан, дорихоналар устидан мониторинг кузатувларида иштирок этган холисларнинг барчаси — шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти ходимлари ҳисобланади. Учинчидан, учта дорихонада текширишга иштирок этган харидор Т.Жумаева ҳам шу жамият ходими саналади.

(Давоми учинчи бетда)

Bugunning gapi

ФАРОВОНЛИК КАФОЛАТИ

Бу йил Хоразм вилоятининг Янгибозор тумани тўлиқ фермерликка ихтисослаштирилди. Вилоят адлия бошқармаси эса уни ихтисослашган намунали туманга айлантириш тадбирларини бошлаб юборди.

Фермерликка ихтисослашув туфайли туманда 10 та хизмат кўрсатиш ва таъминот уюшмалари вужудга келди. Деҳқон-фермер хўжаликлари сони 470 дан 1200га етди. Уларни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш, қўллаб-қувватлаш шубҳасиз, адлия ходимларининг биринчи навбатдаги вазифаси ҳисобланади. Энди асосий эътибор ҳар бир фермер хўжалигини бошқаларга ўрнак ва ибрат бўладиган намунали тадбиркорлик масканига айлантириш, уларнинг иш юритиш ва ер-мулкдан оқилона фойдаланиш соҳасидаги илғор тажрибаларини оммалаштиришга қаратилиши зарур. Бунда фермерлик ҳаракати қатнашчиларининг ҳуқуқий онги, билими, дунёқарашини юксалтириш эвазига эришиш мумкинлигини эътиборга тутилиши лозим.

Бироқ фермерлик ҳаракати тараққиётга ўз-ўзидан эришмайди. Бунинг учун иккита асосий тўсиқни бартараф этиш лозим, деб ўйлаймиз. Биринчидан, ушбу ҳаракатнинг ҳар бир қатнашчиси қонунлар, ҳуқуқий билимларни мукаммал билиши, ўз ҳақ-ҳуқуқларини муҳофаза қилиш салоҳиятига эга бўлиши шарт. Афсуски, ҳаётнинг бу каби зарур талаби ҳамиша ҳам изчил бажарилаётгани йўқ. Ҳуқуқий билимларнинг саёзлиги кўпгина фермерларни жиддий тўсиқларга рўпара этаётгани ҳам ҳеч кимга сир эмас. Ўз ҳақ-ҳуқуқларини етарли даражада танимаслик ва муҳофаза қилолмаслик оқибати кўпинча ана шунга олиб келаяпти.

Иккинчи жиддий тўсиқ бевосита жойларда фермерлик ҳаракатини ташкил этувчилар, унинг фаолиятини шакллантирувчи, хизмат кўрсатувчи ва таъминотчилар томонидан қўйилаяпти.

Қонунбузилиши у қачон ва қай жойда, ким томонидан содир этилмасин, охир-оқибатда тараққиёт йўлидаги муайян тўсиққа айланади. Буни қуйидаги мисолларда ҳам кўриш мумкин.

Вилоят адлия бошқармаси бу йил Боғот туман ветеринария бўлими раҳбари номига анча жиддий мазмунда тақдимнома жўнатди. Бунга ушбу маҳкама участка ветеринария врачи М.Бобожонов томонидан чорвадор Гулора Ҳайитбоевага нисбатан қилинган ноўрин тазйиқ сабаб бўлди. Гап шундаки, М.Бобожонов ўз ваколати ва **“Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назрат қилиш тўғрисида”**ги Қонуни талаблари доирасидан четга чиққан ҳолда Г.Ҳайитбоева меҳнат қилаётган фермада **“Текширишларни рўйхатга олиш Китоби”**га қайд қилмаган ҳолда ноқонуний ва режасиз тафтиш ўтказган. Бу билан ҳам чекланмай ферма ходимасини анча миқдорда жаримага ҳам тортган. Айнан шундай ноқонуний текшириш участка врачи И.Жуманиёзов томонидан ҳам амалга оширилган. У тумандаги “Ғалаба” ширкат хўжалигидаги фермахонада берухсат текшириш ўтказади ва унинг якуни бўйича молбоқар Мансурбек Султоновни жаримага тортади. Пировардида эса жаримани айбсиз-айбдорлар эмас, балки ҳақиқий айбдорларнинг ўзлари тўлашди. Адлия бошқармасининг даъво аризасини кўриб чиққан фуқаролик ишлари бўйича Боғот туманлараро суди етказилган моддий ва маънавий зиённи зўравон текширувчиларнинг ўз чўнтаги, ноҳақ ундирилган жаримани эса ветеринария маҳкамаси ҳисобидан жабрланувчиларга ундириб бериш бўйича қарор чиқарди.

Аммо адлия ходимлари бу билан ҳам кифояланишмади. Айтилганидек, туман ветеринария бўлими раҳбари номига расмий тақдимнома жўнатилди. Куни кеча унга жавоб олинди. Унда қайд этилишича, қонунга кўра ўз хоҳишини устун қўйган “текширувчи”лар мансаб курсисидан ҳайдалишибди.

Амалиёт қишлоқ тадбиркорлиги фаолиятини элак-элак қилиш ёки текшир-текширларга эмас, балки мадад, мурувват ва ҳуқуқий ёрдамга кўпроқ муҳтож эканлигини кўрсатаяпти. Амалда эса фермерликка ҳаммаям холис назар билан қарамаётгани кузатилмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Qutlov

27 июн — Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни мамлакатимизжурналистлари ўртасида ўтказилаётган энг фаол журналист — 2002 танловининг бу йилги ғолиблари маълум бўлди. Улар орасида таҳририятимиз ходими, таниқли фотожурналист Абдуғани Жумаев ҳам бор. Биз ушбу мукофот билан ҳамкасбимизни чин дилдан қутлаймиз ва унинг келгусидаги ижодий ишларига ривож тилаймиз.

ТАҲРИРИЯТ

“ИНСОН ва ҚОНУН”га

ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

Сурхондарё вилоят прокуратураси томонидан “Инсон ва қонун” рўзномасида чоп этилган “Корхонамиз синадими?” сарлавҳали мақолада баён этилган важлар ўрганиб чиқилди.

Аниқланишича, Бойсун туманидаги “Мўмин” кичик корхонаси вилоят хўжалик судига 2002 йил 18 март куни 27-сонли даъво аризаси билан мурожаат этиб, Термиз шаҳар ҳокимлиги Капитал қурилиш бошқармасига нисбатан 2.245.200 сўм асосий қарз, 1.122.600 сўм зарар, 411.930 сўм кредит фоизи ҳамда 3460 сўм почта харажати — жами 3.783.190 сўмни ундириб беришни сўраган. Вилоят хўжалик суди томонидан мазкур низо юзасидан 19-0206-438-сонли хўжалик иши юритилиб, суднинг 2002 йил 30 апрелдаги ҳал қилув қарори билан даъво қисман қаноатлантирилган ҳамда жавобгар — Термиз шаҳар ҳокимлиги Капитал қурилиш бошқармасидан 2.245.200 сўм асосий қарз, 1.122.600 сўм жарима, 3460 сўм почта харажатлари — жами 3.371.260 сўм ундириш белгиланган. Ҳозирги кунда ижро варақасига мувофиқ мазкур маблағларни ундириш юзасидан жавобгарнинг ҳисоб рақамига «инкасса» топшириқномалари қўйилган. Жавобгарнинг ҳисоб рақамда пул маблағлари бўлмагани сабабли тегишли маблағ ундирилмаган.

Ф.БОЙЗОҚОВ,
Сурхондарё вилоят прокурорининг биринчи ўринбосари

“БУҒДОЙ ПИШГАНДА КЕЛИНГ...”

ФЕЛЪЕТОН

2000 йилнинг кузи бошида Ангор туманидаги “Омад” масъулияти чекланган жамият бошқарувчиси Чори Турсуновни туман ҳокими Шоди Беккелдиев чақириб қолди. Ҳол-аҳвол сўрашишгандан сўнг ҳоким муддаога кўчди:

— Ука, сиз бошлиқ жамоа зиммасига муҳим бир топшириқни юкламоқчимиз. Албатта, туманда бир нечта қурилиш ташкилотлари бор. Аммо сизга бўлган ишончимиз уларга нисбатан сал юқорироқ. Шу сабабли бир хайрли ишни сизга ишониб топширмоқчимиз. Ишончимизни оқлайсиз деган умиддамиз. Шеробод туманида ҳашар йўли билан замонавий типдаги кичик бир қишлоқни барпо этиш ишлари жадал суръатда давом этаётир. Туманимизга ҳам ҳар бири тўрт хонадан иборат иккита уй-жойни қисқа фурсатда қуриб, фойдаланишга топшириш вазифаси юклатилган. Ана шу қурилишни сиз бошлиқ жамоа аъзоларига топширишни лозим топдик. Бу таклифга нима дейсиз?

— Билдирилган ишонч учун раҳмат! Бу ишни бажонидил бажарамиз. Бино ўз муддатидан олдин қуриб битказилади. Бунга имконият етарли — дея шоша-пиша ваъда берди Чори ака.

— Мен бу кишини яхши биламан, — дея сўз бошлади ҳоким билан қурувчи ўртасидаги ўзаро суҳбатга жимгина қулоқ тутиб турган ҳокимиятнинг қурилиш бўйича ўринбосари Эркин Пиримқулов. — Бир ишни бошласа, охирига етмасдан қўймайди...

— Ундай бўлса, шартномани тузайлик. Сиз қурилиш бўйича ўринбосар сифатида унга имзо чекинг. Барча ҳужжатларни расмийлаштириб, ишга киришаверинглар, — деди ҳоким суҳбатга якун ясаб.

Шундай қилиб, 2000 йилнинг 18 сентябр куни Ангор туман ҳокимияти ва “Омад” масъулияти чекланган жамият ўртасида 14-сонли шартнома тузилди. Тўрт варақ қоғоздан иборат бу расмий ҳужжатда ҳар икки томоннинг ишни бажаришдаги барча мажбуриятлари амалдаги қонунлар талаби даражасида битилди. Ҳуқуқшунос хулосасини олиш ҳам ёддан чиқарилмади. Хуллас, ҳоким топшириғининг барча қонун-қоидалари шартномада ўз аксини топди.

Шундан сўнг Чори ака ҳоким ишончини оқлашга жиддий киришди. Шерободда бунёд этилаётган янги қишлоққа жамоа аъзолари билан кўчиб борди. Иш эрта тонгдан кеч оқшомгача давом этди. Ниҳоят, қисқа фурсатда белгиланган муддатдан олдин уй-жой биноси Шеробод туман ҳокимиятининг қабул комиссиясига Ангор туман ҳокимлиги ходимлари иштирокида топширилди. Жамоа бошлиғи Чори ака Турсунов бу хушхабарни туман ҳокими Шоди Беккелдиевга етказди.

— Ишончимизни оқлаганингиз учун раҳмат, ука! Ҳисобли дўст айрилмас, дейдилар. Янги йил буғдой пишганда келасиз. Меҳнат ҳақини буғдой билан тўлаймиз. Уч ой дегани нима — ўтади-кетади.

Бу гапни эшитган Чори ака “Ҳоким бува, мен ишни сиз айтган муддатдан илгари бажардим. Қурилишнинг нархи 8 миллион 500 минг сўм бўлди. Кеча-кундузи билан қурилишда ишлаган инсонлар бор. Мен-ку, рўзғоримни бир амалларман. Аммо улар-чи? Оддий қадоқ қўлли ишчининг рўзғори қандай кечади?” деган мулоҳазага борди-ю, бироқ уни тилига чиқаролмади.

Андиша йўлини тутган Чори Турсунов ишчиларга ҳокимнинг ваъдасини етказди: “Уч ой дегани кўз юмиб очгунча ўтиб кетади. Шундан сўнг насиб этса уйларнинг буғдойга тўлади”...

“Ҳайт-ҳуйт” деганча қишнинг қировли кунлари ҳам ўтиб кетди. Ғалла ўримйиғими айни қизиган палла Чори Турсунов яна ийманибгина ҳоким ҳузурида пайдо бўлди.

— Ўша ваъда-ваъдалигича қолади. Берган сўзимизнинг устидан чиқамиз. Ғалла ўримни тугатиб, ҳисоб-китоб қилиб олганимиздан кейин ҳақингизни берамиз.

Ҳоким олдидан қуруқ ваъда билан чиққан Чори ака яна тилини тишлади. Буғдой йиғим-терими тугаш арафасида ҳоким Шоди Беккелдиев ўз вазифасидан озод этилиб, бошқа ишга ўтказилди. Чори ака бу хабарни эшитиб, елкасини оғир тош босиб қолганини бутун вужуди билан ҳис этди.

Бу орада туманга Абдували Кўчкинов ҳоким бўлиб келди. Чори ака уч ойдан сўнг у кишининг ҳузурига кирди:

— Ҳоким бува, ўтган йили ҳокимият билан тузилган шартномага биноан иккита уйни қуриб, фойдаланишга топширгандик. Собиқ ҳоким “буғдой пишганда келинг, ўшанда ҳақингизни тўлаймиз”, деб ваъда қилган эди. Меҳнат ҳақимизни олишга ёрдам берсангиз.

Бу гапни эшитиб, ҳоким унга шундай жавоб берди:

— Энди ука, мен янгиман. Бир суриштириб, аҳволни ўрганай. Агар ҳаммаси қонун доирасида бўлса, маблағингизни оласиз. Барча бажарган ишларингиз ҳақиқат бўлса, унинг натура сифатида тўлаш имкониятини бир чамалаб кўрамиз. Хуллас, келгуси йилда ғалла пишганда келасиз...

Қуруқ ваъда билан қолган қурувчиларни шу орада яна бир ташвиш қарши олди. Туман солиқ инспекцияси 8 миллион 500.000 ҳисобидан солиқ талаб қилиб, “инкасса” талабномаси қўйди. Бироқ маблағи тўланмагач, жамият биноси ва хизмат машинаси мусодара этилди. Яна ғалла ўрим-йиғим бошлангач, Чори ака ҳоким ҳузурига йўл олди.

— Ҳисоб-китобини ўрнига қўямиз, — деди ҳоким Абдували Кучкинов қатъийлик билан. — Режани бажарайлик, ундан кейин сизнинг ҳақингизни, албатта, берамиз...

Туманда ғалла тайёрлаш режаси бажарилгандан кейин ўз маблағини ололмаган “Омад” МЧЖ бошқарув раиси Ч.Турсунов ҳоким олдига ишчиларининг ҳақини олиш учун бориб келаверди. Бироқ ҳар доим қуруқ ваъдалар билан қайтаверди. “Югур-югур” орасида Абдували Кучкинов ўз вазифасидан озод этилиб, бошқа ишга ўтиб кетди...

Бу йил яна буғдой пишди. Ҳозир айни ўрим-йиғимнинг қизиган палласи. Эртаиндин Ангор тумани белгиланган режани бажариш арафасида. Чори ҳамон жилла қурса буғдой олиш умидида ҳокимга учрашишни канда қилгани йўқ. Биз эса ҳокимият билан тузилган шартномага муҳр урган ва имзо чекка ҳокимнинг собиқ қурилиш бўйича муовини, ҳозирда тумандаги ташкилотларнинг бирида ишлаётган Эркин Пиримқулов билан учрашдик. У киши баён этилган масалага қуйидагича изоҳ берди:

▼ Ajab savdolar

— Чори аканинг сарсон бўлгани айни ҳақиқат. Янги ҳокимга ширкат хўжаликларидан бир тоннадан буғдой тўплаб бериб, қарздан қутулайлик, десам, унамаяпди. Чунки бу қонунга зид-да. Собиқ ҳокимнинг хатосини қандай тузатишни билмай оворамиз...

Хуллас, қўлида бир тахлам ҳужжатлар билан “Омад” МЧЖ бошқаруви раиси Чори Турсунов Ангор тумани ҳокимлиги билан тузилган шартномага мувофиқ олиши лозим бўлган 8 миллион 500 минг сўмлик меҳнат ҳақини кимдан ундиришни билмай жиғибийрон бўлиб юрибди. Буёқда эса корхона катта ҳажмдаги унмай қолган маблағ ҳисобидан касодга учраган. Ўша маблағ ҳисобидан солиқ тўлолмай идора биноси, хизмат машинасидан ажралган. Лекин қарз ҳамон узилгани йўқ. Буғдой эса ҳар йили қайта-қайта пишаяпди-ю, ваъдалар «пишмаяпти». Энди бу ишни мутасаддилар қандай ҳал этади — буни вақт кўрсатади.

Собир ЁДИКОВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

▼ Bugunning gapi

ФАРОВОНЛИК КАФОЛАТИ

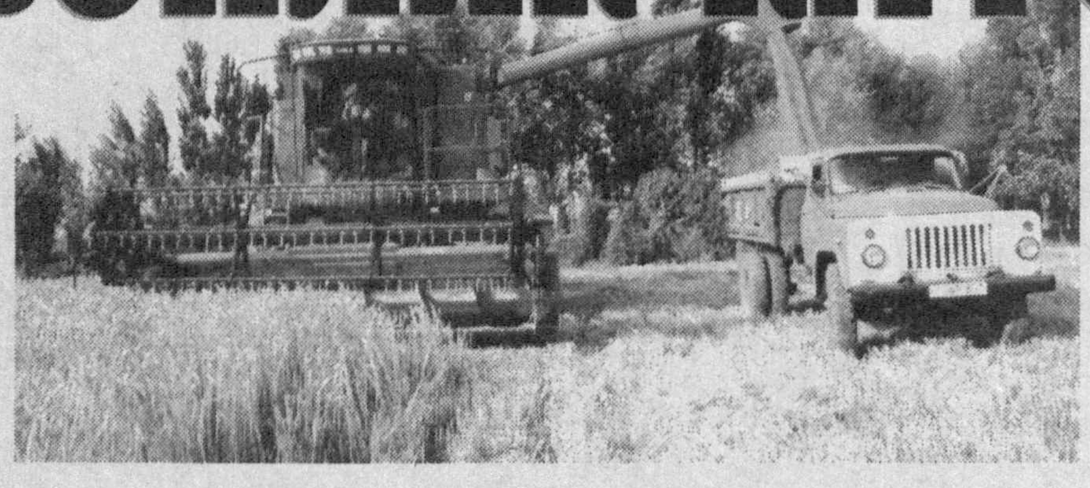

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Хонқа тумани ҳокимлиги Р.Жуманиёзов номидаги фермер хўжалиги ихтиёрига 10 гектар ер ажратиб бериш бўйича 1999 йилдаёқ (2 март 82 сонли) махсус қарор қабул қилган эди. Бироқ ҳокимлик ўз қарорининг ижросини таъминламади. У орадан 10 ой ўтганчгина, ундаям чала-ярим бажарилди. Фермерга қарорда кўзда тутилганидек 10 эмас, 8 гектар ер майдон ажратиб берилди. Солиқ эса 10 гектар ер ҳисобидан ундирилди. Қолган 2 гектар ерни фермер хўжалигига ажратиб бериш масаласи эса орадан 4 йил ўтгач адлия бошқармасининг аралашуви билан ҳал этилди.

Одамлар дилидаги манфаатдорлик туйғулари, уларнинг шижоатли меҳнати, деҳқончилик самарадорлигини оширишга қаратилган саъй-ҳаракатлари рағбатлантириб борилсагина қишлоқ хўжалиги равнақ топиб, мулк фойда конига айланади. Минг афсуски, Боғот туманидаги “Хоразм” ширкат хўжалиги раҳбарлари самарадорликнинг ушбу стратегик йўлини эмас, балки деҳқоннинг қўлини ишдан совутиш, ерга нисбатан ихлосини сўндириш йўлини танлашди. Оқибатда 2002 йили қишлокдаги 34 та пудратчи оила гарчи ғалла етказиб бериш бўйича ширкат билан тузилган шартномавий мажбуриятини бажарган бўлса-да, режадан ташқари етиштирилган 7,7 тонна ҳосилни ўзларининг ихтиёрида қолдириш ҳуқуқидан маҳрум бўлишди. Ширкат раҳбарларининг хоҳишига биноан улардан тегишли ғалла ҳосили тортиб олинди. Бунинг устига ширкат аъзоларига шартномада кўрсатилган бўнак пулларни тўлаш, техникавий хизмат кўрсатиш ишлари ҳам ўзибўларчиликлар исканжасида қолди.

Натижада 135 та пудратчи оилага 11 миллион 594 минг сўмлик бўнак пуллари ва фосфорли ўғитлар ўз вақтида етказиб берилмади.

Деҳқон манфаати, ҳақ-ҳуқуқларини оёқости қилишга қаратилган бундай ножўя хатти-ҳаракат, хайриятки, узоқ давом этмади. Туман ҳокимлиги адлия идорасининг бу борадаги қонуний талабига масъулият билан ёндашди.

Қишлоқ тадбиркорларининг қонуний манфаат ва ҳуқуқларига жиддий путур етказган хўжалик раиси К.Эшниёзов, бош ҳисобчи К.Жуманиёзов ишдан олинди. Бош иқтисодчи К.Жуманиёзовга “ҳайфсан” эълон қилинди. Қани энди инсон меҳнати, қадр-қимматини менсимаган, кибру ҳавога берилган айрим раҳбарларнинг ўзбошимчалигига берилган бу баҳо «ўзини хон, кўланкасини майдон» санаётган бошқа “ёшулли”лар учун ҳам ҳаётий сабоққа айланса?!

Шартнома мажбурият ва қонун кучига баравар ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. Шу боис ҳам уни тўғри расмийлаштириш ва шартларини бажаришга ўта масъулият билан ёндашиш керак. Бироқ ўтган йили “Питнак-дон” масъулияти чекланган жамият ва “Қишлоқхўжаликкимё”нинг Питнак шаҳар шаҳобчаси раҳбарлари қонуннинг бу талабини четлаб ўтишга уриниб кўришди. Натижада маҳсулот етиштирувчи деҳқон-фермер хўжаликлари билан тузилган шартномавий ҳужжатлар расмийлаштирилган санадан бир неча ойлар ўтгач, аниқроқ айтганда, мавсум тугаганидан сўнг рўйхатга олинган. Шартномалар матнидан ўз фойдасига “хато қилиш”, яъни тадбиркорлар ҳақ-ҳуқуқларини камситиш ҳолларини истаганча топиш мумкин. Шартнома ҳужжатларидаги нотенглик сабаб “Питнак-дон” жамияти ўтган йили жами 3,7 миллион сўмликка яқин пул маблағларини ўз жорий ҳисобига ноқонуний равишда жалб этган. Шаҳардаги кимёвий воситалар таъминоти маҳкамаси эса “Матёқуб-оқсоқол”, “Жонибек”, “Ғуломжон”, “Азиз”, “Холбек” фермер хўжаликларига жами 31 тонна миқдорида минерал ўғит етказиб бериш бўйича ўз шартномавий мажбуриятини бажармаган. Ҳужжатдаги нотугаллик сабаб кимёвий дори-дармонлар аксарият фермер хўжаликларига айни зарур маҳалда етказиб берилмаган. Энг ачинарлиси, жамият ўтган йилги хатоларни тугатиш эмас, таркорлаш йўлидан борди. Бундай дейишимизнинг боиси бор, албатта. Чунки бу каби хато ва қусурлар назорат маҳкамалари томонидан ўтган йили ўтказилган расмий текширишлар чоғида ҳам аниқланган эди.

Назорат тадбирлари бу каби хато ва камчиликларнинг барини юзага чиқаради. Аммо деҳқон-фермерларни жиддий ташвишлантираётган, ариза ва шикоятбозликларга сабаб бўлаётган тўрачилик ҳоллари ҳам мавжуд. Ўзига тегишли ўғитни шартномада белгиланган муддатларда ололмагани хонқалик фермер (“Сардор-2” фермер хўжалиги) Тоҳир Бобожонов учун анча қимматга тушди. У ўзининг олдиндан пули тўланган ўғитнинг бир қисмини 2003 йилнинг феврал, яна бир қисмини эса апрел ойида олиши зарур эди. Лекин “Қишлоқхўжаликкимё” ҳиссадорлик жамиятининг Хонқа тумани шаҳобчаси фермерга тегишли ўғитни май ойи ярмида етказиб берди. Бунинг оқибатида фермер хўжалигига қарашли экинлар парвариши орқага чўзилиб, ҳосилдорликка жиддий путур етди. Таъминотчилар эса бунга парво ҳам қилишмади. Фермер учун эса шикоятбозликка уннашдан бўлак имкон қолмади. Масала адлия бошқармасининг аралашуви билан ечим топди. Аммо фермернинг ўринли талабини гал шикоятга етмаёқ ҳам ҳал этса бўларди-ку? Фикримизча, барига шартномавий муносабатларга нисбатан масъуллик ва масъулиятнинг етишмагани сабаб бўлган. Зеро, зиммадаги бурчи, вазифаси, мажбуриятларини дилдан ҳис этганлар масала, муаммонинг ечимини шикоятбозликкача чўзишмайди. Тадбиркорлик бозор муносабатларининг таркибий қисми, муҳим шарти, ушбу муносабатларнинг шаклланиши, ривожланиши ва такомиллашуви гаровидир. Жамият тараққиётига ҳам шу йўл билан эришилади.

Шу маънода ҳуқуқий ёрдам кўламларини кенгайтириш, қонунбузарликларга қарши муросасиз кураш олиб бориш, фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларининг ҳақ-ҳуқуқларини қатъият билан ҳимоя қилиш, қўллаб-қувватлаш халқимиз фаровонлигининг кафолати бўлган тадбиркорлик тараққиётига хизмат қилади.

Одилбек КАРИМОВ,
Хоразм вилояти адлия бошқармаси бошлиғи

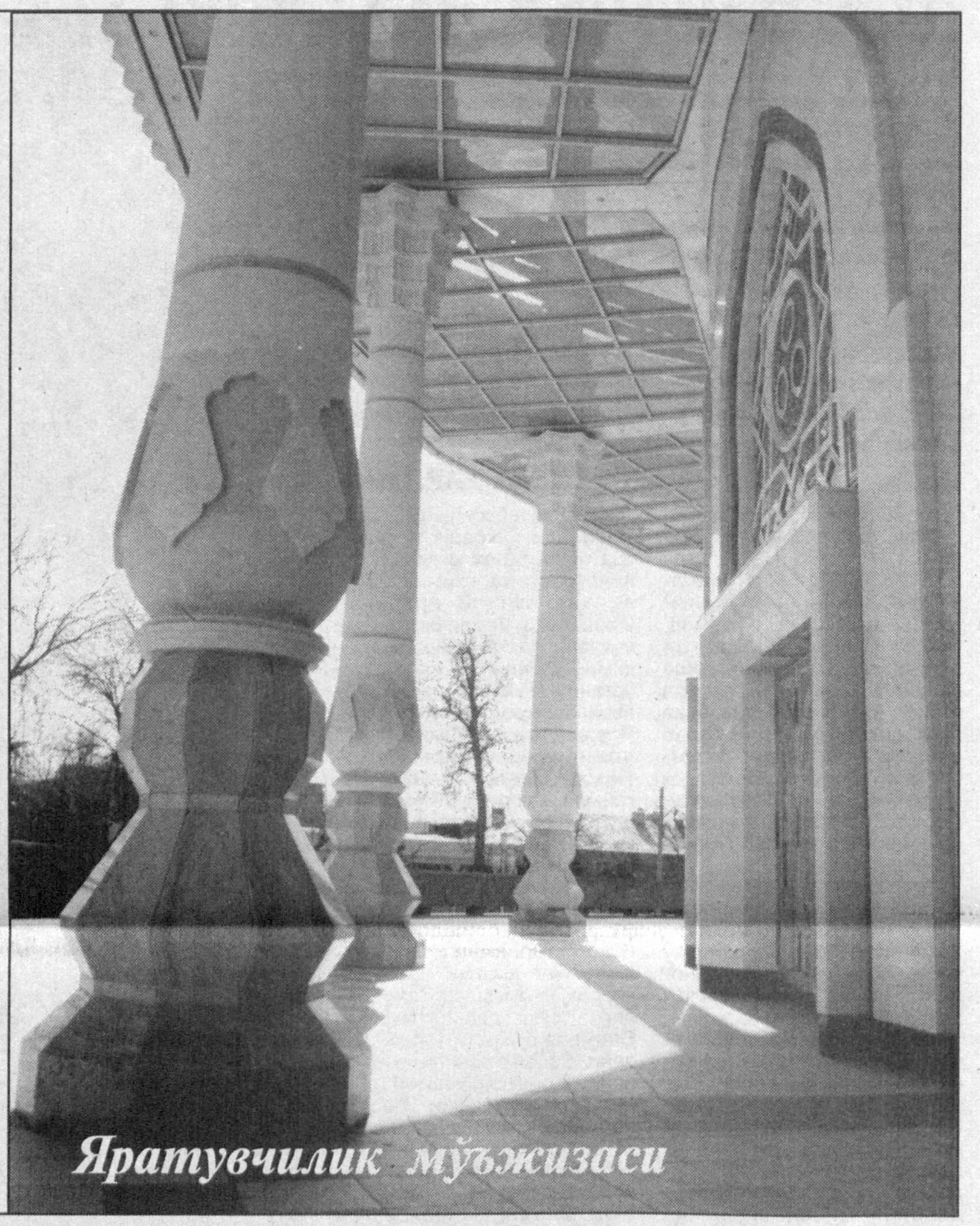

Яратувчилик мўъжизаси

▼ Adliya tizimi

ЖИЗЗАХ

Кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ҳамда ҳимоя қилиш бўлимига йилнинг биринчи чорагида тушган аризалар сони 43 тани ташкил этди. Ариза-шикоятларнинг 12 таси қаноатлантирилди. Судларга 11 та даъво ариза киритилди. Чорак охирига қадар 7 та даъво ариза судлар томонидан қаноатлантирилди, 22 та ариза бўйича ҳуқуқий тушунтириш берилди. Қолган аризалар тегишлилиги бўйича жойларга юборилган ва ўрганишдаги мурожаатлардир.

▼ Dakki

БАНКРОТЛИК: У ҚАНДАЙ ЮЗ БЕРДИ?

Аввало шуни айтиш жоизки, “Банкротлик тўғрисида”**ги Қонуннинг 3-моддасида юридик шахснинг мажбуриятлари юзасидан кредитор талабларини қондириш ёки мажбурий тўловларни олти ой ичида амалга ошириш имкони бўлмаса, банкротлик ҳолат эълон қилиниши қайд этилган.**

Бироқ банкротлик ҳолати ҳеч қачон ўзўзидан юзага келмайди. Балки унинг бир қатор сабаблари бўлади. Энг муҳими, раҳбар уддабурон бўлган жойда банкротлик ҳолати рўй бермайди. Жамоа шаънини улуғлаш, уни ҳар қандай лаҳзада инқироздан сақлаб қолиш раҳбарнинг саъй-ҳаракати, фаоллиги ва уйғоқлиги билан чамбарчасдир. Аммо ҳаётда боқибеғам, уқувсиз ва узоқни кўра олмайдиган раҳбарлар ҳам учраб турадики, бундан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

“Ортиқгул” хусусий корхонаси Қўнғирот тумани ҳокимининг 1994 йил 26 октябрдаги 284/10-сонли қарори билан рўйхатга олинган. Корхона 328 минг сўмлик ўз мулкига эга. Таассуфки, корхонада кейинги йилларда иш меъёрида ташкил қилинмаяпти. Раҳбар мудроқлиги уни инқироз ёқасига олиб келди. Натижада корхонанинг кредиторлик қарзи 2003 йилнинг 1 майига келиб 317,4 минг сўмни, дебиторлик қарзи эса 141,0 минг сўмни ташкил этди. Корхонада молия-хўжалик ишларининг талаб даражада олиб борилмагани, жамоа раҳбарларининг корхонани банкротлик ҳолатидан қутқариш чора-тадбирларини кўрмагани ушбу нохуш ҳолга сабаб бўлди.

Шуларга асосан туман Давлат солиқ инспекцияси “Ортиқгул” хусусий корхонасини банкрот деб эълон қилишни сўради.

Айни шунга ўхшаш ҳолат Нукус шаҳридаги “Оқсунгул” фирмасида ҳам рўй берди. Фирма Қорақалпоғистон Республикаси “Бизнесфонд” бошқармасидан 1.003.560 сўм қарздор эканига қарамай, уни тўлаш борасида бош қотирмади. Раҳбарлик ишидаги масъулиятсизлик эса фирмани банкротлик сари етаклади.

Қорақалпоғистон Республикаси Хўжалик суди тўпланган ҳужжатлар ва Фуқаролик кодексининг 57-моддаси, Хўжалик-процессуал кодексининг 135-138-моддалари, **“Банкротлик тўғрисида”**-ги Қонуннинг 3, 4, 7, 41, 45, 77-моддаларига таяниб, “Ортиқгул” хусусий корхонаси ҳамда “Оқсунгул” фирмасини банкрот деб топди.

Янгиликка интилиб яшаш, замона талаблари асосида иш кўриш — яхши хислат. Аммо эзгулик йўлидаги бундай хайрли ишларни ора йўлда тўхтатиб қўйиш ҳеч бир раҳбарга обрў олиб келмайди.

Тожимурод ЭШМУРОДОВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

ИСТАК ҚОНУНДАН УСТУНМИ?

▼ Saboq

Алмардон Жабборов Чироқчи туманининг Й.Охунбобоев номидаги ширкат хўжалигида 13 йилдан буён бинойидай ишлаб келаётган эди. 2001 йилда уни ҳатто бош муҳандислик вазифасига ҳам сайлашган. Ҳамма гап ўтган йили ғалла ўрим-йиғими даврида бошланди. Фермерлар ғалласини тезроқ ўрдириб олиш учун хўжаликдан комбайн сўрашди. Қисталанг пайтда раиснинг фермерларга “кўнглим суйди” қабилида комбайн ажратаётганидан норози бўлган бош муҳандис кўнглидагини ошкор қила олмай туролмади. Бу эса хўжалик раисига даб дурустдан ёқмади. Бунинг устига раиснинг гапини икки қиладиган ходим у билан ишлаб қаёққа ҳам борарди?

“Сен мен билан ишламайсан, бугундан бошлаб ишдан кетдинг”, — дея шошилинч хулосага келган раиснинг кўзига Алмардон Жабборов худди йўлида ногоҳ пайдо бўлган ғовдек кўринди. Хулласки, “катта” айтган гапида турди. Алмардон Жабборовни огоҳлантирмай туриб, хўжалик касаба уюшмаси қўмитаси раисининг розилигини олмай, хўжалик кенгаши йиғилишининг 2002 йил 3 август 24 қарори билан вазифасидан озод қилди. Афсуски, Алмардон Жабборовнинг ўзи бу йиғилишда қатнаша олмаган, очиғи, бундан мутлақо бехабар эди. Раиснинг эса қарори ўзича асосли эди. Эмишки, А.Жабборов огоҳлантиришларига қарамай, тегишли хулоса чиқариб олмасдан вазифасини эплолмаган, бунга фермер хўжаликлари ҳамда бош ҳосилот Н.Қобиловнинг билдириш хатлари, туман прокуратурасининг техникаларнинг тахт эмаслиги ҳақидаги текшириш хулосалари асос экан.

Энг қизиғи шундаки, шифохонада даволаниб қайтган Алмардон Жабборов ишга чиққанида бўшатилганидан хабар топди. Шундан сўнг у ўзининг ишдан бўшатилгани тўғрисидаги буйруқни сўраб, раисга бир неча марта мурожаат қилди. Лекин раис буйруқни беришни истамади. Буни пайсалга солиб юраверади. Шунчалик пайсалга солдики, Алмардон Жабборов бу буйруқни шу йил 20 январ куни қўлга олди. Орадан икки ойча вақт ўтди. Бу орада Алмардон ноҳақ бўшатилганидан эзилиб, бош кўтаролмай қолди. Охири, у ўйлаб-ўйлаб ноқонуний ишдан бўшатилгани учун ўз вазифасига тиклаб, мажбуран бекор юрган кунлари учун иш ҳақи, шунингдек, моддий ва маънавий зарарларни ундириб беришни сўраб, фуқаролик ишлари бўйича Чироқчи туманлараро судига мурожаат қилди.

Суд бу ишни мазмунан атрофлича ўрганиб чиқди ва қонуний асосларга кўра Алмардон Жабборовнинг даъво аризасини қаноатлантирди. Яъни ширкат хўжалиги ҳисобидан даъвогарнинг мажбурий бекор юрган кунлари учун иш ҳақи ва юз минг сўмлик маънавий зарар учун ундириб бериш ҳақида суднинг ҳал қилув қарори чиқарилди.

Бир сўз билан айтганда, адолат қарор топди. Раиснинг кўнгил истаги қонундан зўр эмаслиги исботини топди. Бу масаланинг кишини ўйлантирадиган жиҳати шундаки, баъзи бир раҳбар ходимларнинг икки қадам нарини кўрмай ташлаган қадами кимнингдир кўнглида ўчмас из қолдириши мумкин. Бу эса раҳбарнинг ўз жамоаси олдида юзи шувут бўлиб қолишига олиб келади.

Ўйлаймизки, бу масала кўпчиликка сабоқ бўлади.

Ғози РАҲМОН,
“Инсон ва қонун” мухбири

▼ Shartnoma qonunchiligi

ҚОПЛАНГАН ҚАРЗ

Косонсой туманидаги “Зарафшон” хусусий фирмасининг бошлиғи Ж.Солихўжаев ҳаммом биносини гаровга қўйиб, “Тадбиркор банк”нинг туман бўлимидан ўн миллион сўм кредит олган эди. 2001 йилнинг 30 ноябр кунида тузилган 63-сонли кредит шартномасига биноан ушбу миқдордаги маблағ 30 фоиз устама тўлаш шарти билан бир йил муддатда қайтарилиши лозим эди.

«Вақт — бамисоли оқар сув» деганлари рост экан. «Ҳаш-паш» дегунча йил айланиб, олинган қарзни эгасига қайтариш муддати ҳам етиб келди. Шу боис банк ходимлари “Зарафшон” хусусий фирмаси бошлиғига қарзни қайтариш ҳақида бир неча бор мурожаат этишди. Бироқ бундан ҳеч қандай натижа чиқмади. Икки ўртада пайдо бўлган келишмовчилик охири судгача етиб келди. Вилоят хўжалик суди мазкур масалани батафсил ўрганиб чиқди.

— Қарздор қурилиш материаллари сотиб олиш учун берилган асосий қарздан ташқари 3028000 сўм устама фоизларни ҳам тўлаши лозим. Шунинг учун ушбу маблағни жавобгарнинг гаровга қўйилган мол-мулки ҳисобидан ундириб беришни сўрайман, — деди суд мажлисида банк бошлиғи К.Пўлатов.

— Ҳақиқатда ҳам қурилиш материаллари сотиб олиш учун ўн миллион сўм кредит олган эдик, — деб изоҳ берди фирма бошлиғи Ж.Солихўжаев. — Аммо олинган кредит маблағининг бир қисмига, яъни 3,2 миллион сўмига банкнинг ўзидан акцияларни сотиб олдик. Кредит фоизларидан 697000 сўмини қайтарганмиз. Қолган асосий қарз ва фоизларни ўз вақтида тўлашнинг имкони бўлмади. Суд мажлисида ишдаги мавжуд ҳужжатлар, томонларнинг берган тушунтиришлари, шартнома, талабнома, ҳисоб-китоблар ва бошқа далиллар атрофлича муҳокама этилди. Шунда “Зарафшон” хусусий фирмасининг кредит ва унга ҳисобланган фоизларни тўлашга мажбур экани маълум бўлди. Шу сабабли суд даъво талабларини қаноатлантиришни, даъвогарнинг фойдасига ўн миллион сўм асосий қарз ва 3028000 сўмлик устама фоизи, давлат божи ва суд харажатларини гаровга қўйилган мол-мулк ҳисобидан ундириш ҳақида ҳал қилув қарори чиқарди.

Шу тариқа кредит шартномасига ўз вақтида амал қилмаган тадбиркор ҳамёнидан ажралди. Ҳа, қонун унга риоя этганни қўллайди, аксинча ҳолатда эса жазолайди.

Ўз мухбиримиз

▼ Islohotlar jarayoni

ШАРТНОМА ВА РАҲБАР МАСЪУЛИЯТИ

Аввало шуни таъкидлаш жоизки, “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги қонунда хўжалик шартномаси тушунчаси, уларни тузиш, бажариш, ўзгартириш ва бекор қилиш, шартномавий муносабатларнинг асосий тамойиллари, хўжалик шартномаси субъектлари, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари аниқ белгилаб берилган.

Лекин баъзи раҳбарларнинг ўз хизмат вазифаси ва шартномавий муносабатларга эътиборсизлик билан қарагани оқибатида шартнома мажбуриятлари қўпол равишда бузилиб, ўз вақтида бажарилмаслик ҳолатлари юз бермоқдаки, бундан асло кўз юмиб бўлмайди.

Шу ўринда мисолларга мурожаат этадиган бўлсак, Тошкент шаҳар адлия бошқармасига 2003 йилда шартнома мажбуриятлари ўз вақтида бажарилмагани оқибатида вужудга келган тўлов муддати ўтган дебиторлик қарзларни ундириб беришда ёрдам сўраб, хўжалик юритувчи субъектлар раҳбарлари томонидан 54 та ариза ва шикоятлар келиб тушган.

Бу ариза ва шикоятлар юзасидан адлия бошқармаси томонидан хўжалик юритувчи субъектлар манфаатини кўзлаб, шаҳар хўжалик судига жами 3.194.288.637 сўм миқдоридаги даъво аризалар киритилди. Шундан 2.637. 801. 233 сўм миқдорида даъво аризалар суднинг ҳал қилув қарорига асосан қаноатлантирилди ва 1.353.574.721 сўм миқдордаги дебиторлик қарзлар жавобгарнинг ҳисоб-рақамидан даъвогарнинг ҳисоб-рақамига ўтказилди.

Тўлов муддати ўтган дебиторлик қарзларни ундириб беришда амалий ёрдам беришни сўраб аризалар таҳлил қилинганда, асосан қурилиш корхоналари томонидан шартнома мажбуриятларининг ўз вақтида бажарилмаётгани аниқланди.

Шундан келиб чиқиб, шаҳар хўжалик судига қурилиш ташкилотларига нисбатан 30 та 1.096.396.660 сўм миқдордаги даъво аризалар киритилиб, суднинг ҳал қилув қарорига асосан 578.806.388 сўм миқдордаги 21 та даъво аризалар қаноатлантирилди.

Биргина “Тошкент шаҳар йўл қурилиш ва таъмирлаш тресті” манфаатини ҳимоя қилиб, тўлов муддати ўтган дебиторлик қарзларни ундириш юзасидан шаҳар хўжалик судига 932.229.694 сўм миқдордаги 19 та даъво аризалар киритилди ва суднинг ҳал қилув қарорига асосан улар тўлиқ қаноатлантирилди.

“Тошкент шаҳар йўл қурилиш ва таъмирлаш тресті” бошқарув раиси Р.Султонов “Турон-марказқурилиш” акциядорлик жамияти билан 2002 йилнинг 1 январида тузилган 1-сонли пудрат шартномаси мажбуриятлари бажарилмаётгани оқибатида тўлов муддати ўтган 119.414.020 сўмни ундириб беришни сўраб, 2003 йилнинг 25 мартида адлия бошқармасига мурожаат этган. Мазкур ариза ўрганиб чиқилганда, “Турон-марказқурилиш” акциядорлик жамияти ўртасида 2002 йилнинг 1 январида тузилган 1-сонли пудрат шартномага асосан трест томонидан жами 119.414.020 сўм миқдордаги пудрат ишлари бажарилгани аниқланди. Шартноманинг 8-бандида шартнома имзолангандан сўнг 15 банк куни ичида 100 фоизи миқдорида олдиндан тўлов амалга оширилиши кўрсатилган. Бироқ бунга қарамай “Турон-марказқурилиш” акциядорлик жамияти томонидан шартномада кўрсатилган муддатда олдиндан тўлов амалга оширилмаган.

Шунингдек, шартноманинг 9-бандида ишлар бажарилганлиги тўғрисида тарафлар томонидан далолатнома тузилгандан сўнг 72 соат мобайнида якуний ҳисоб-китоб қилиш белгиланган. “Тошкент шаҳар йўл қурилиш ва таъмирлаш тресті” томонидан 2002 йилнинг декабр ойида пудрат ишларини тўлиқ тугатган бўлса-да, “Турон-марказқурилиш” акциядорлик жамияти томонидан ўз вақтида тўлов амалга оширилмаган ва дебиторлик қарз асоссиз равишда тўланмасдан келинган.

Бундан ташқари, “Тошкент шаҳар йўл қурилиш ва таъмирлаш тресті”нинг 119.414.020 сўмни ундириш юзасидан 2003 йилнинг 12 мартида юборилган талабномасини ҳам жавобгар жавобсиз қолдирган.

Шаҳар адлия бошқармаси томонидан “Турон-марказқурилиш” акциядорлик жамияти ҳисобидан “Тошкент шаҳар йўл қурилиш ва таъмирлаш тресті” фойдасига тўлов муддати ўтган 119.414.020 сўмни ундириш юзасидан шу йилнинг 25 мартида шаҳар хўжалик судига даъво ариза киритилди. Шаҳар хўжалик судига даъво ариза киритилгандан сўнг суд жараёнигача жавобгар томонидан 58.300.000 сўм миқдорида тўлов амалга оширилганлиги боис яқинда қолган 61.114.020 сўмни қаноатлантириш тўғрисида суднинг ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Ушбу мисоллардан кўринадики, бир томоннинг шартнома шартларини ўз вақтида бажармаслиги иккинчи томон учун жуда қимматга тушади. Демак, бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, шартнома шартларини ўз вақтида адо этишда раҳбар масъулияти алоҳида ўрин тутади.

Зафар ОЛИМОВ,
ҳуқуқшунос

СИФАТ ВА ЖАВОБГАРЛИК

Ҳозирги пайтда мамлакатимизда истеъмолчиларнинг ҳуқуқлари қонун асосида давлат томонидан кафолатланган.

Мисол учун айтсак, сотилган товарлар сифати лозим даражада бўлиши учун сотувчи харидор олдида масъулдир. Амалдаги қонунчиликка мувофиқ, сотиб олувчига сифати тегишли даражада бўлмаган товар сотилганда, агар унинг камчиликлари шартнома тузиш пайтида маълум қилинмаган бўлса, сотиб олувчи сотувчидан (ишлаб чиқарувчидан), товарни худди шу маркадаги (моделдаги, артикулдаги) сифати тегишли даражада бўлган товарга алмаштиришни ёки харид нархини қайта ҳисоблаган ҳолда, бошқа маркадаги (моделдаги, артикулдаги) сифатли товарга алмаштиришни, товарнинг камчиликларини текинга бартараф этишни, сотиб олувчи ёхуд учинчи шахс томонидан товарнинг камчиликларини бартараф этиш учун қилинган харажатлар қопланишини, харид нархини мутаносиб равишда камайтиришни, кўрилган зарар ўрнини қоплаган ҳолда шартномани бекор қилишни талаб этиш ҳуқуқига эга.

Истеъмолчи мазкур талабларни ўзига қулайлигига қараб ишлаб чиқарувчи ёки сотувчи олдига қўйишга ҳақли. Аммо бу ҳуқуқларни у ҳар доим, ҳар қандай ҳолатда ҳам амалга оширавермайди. Истеъмолчи бу ҳуқуқларни, биринчидан, боя таъкидлаб ўтганимиздек, унга топширилган товар нуқсонли бўлиб чиққан, иккинчидан, касса ёки товар чекини тақдим этган тақдирда, кафолат муддати белгиланган товарлар бўйича эса тегишлича расмийлаштирилган техник паспорт ёки унинг ўрнини босувчи бошқа ҳужжатни тақдим этган тақдирдагина амалга оширади. Агар истеъмолчи техник паспортни йўқотиб қўйса, қонунга биноан, уни қайта тиклаш мумкин. Учинчидан, истеъмолчи бу ҳуқуқларни товарнинг кафолат ёки яроқлилик муддати мобайнида, агар товарнинг кафолат ва яроқлилик муддати белгиланмаган бўлса, олти ой мобайнида амалга оширишга ҳақли.

Қонунга биноан, истеъмолчи ўзига сотилган тўпламлар, гарнитурлар, мажмуаларнинг алоҳида таркибий қисми бўлган ва алоҳида нархдаги буюмларда нуқсонлар борлигини аниқлаган тақдирда, уларга нисбатан ҳам, уларнинг нуқсонли алоҳида таркибий қисмларига нисбатан ҳам юқоридаги талабларни қўйишга ҳақлидир.

Келинг, мисолларга эътибор қаратайлик.

Айтайлик, сиз магазиндан сифатли деб харид қилган янги автомобил ёқилғини меъёрдан кўп сарф қилади. Шунда сизнинг ҳуқуқларингиз қўпол равишда бузилган ҳисобланади ва сизда бир қанча ҳуқуқлар, сотувчида (ишлаб чиқарувчида) эса аксинча, бир қанча мажбуриятлар юзага келади.

Биринчидан, сиз ўзингизга қулай бўлишига қараб, сотувчидан ёки ишлаб чиқарувчидан автомобилни худди шу моделдаги, рангдаги сифатли автомобилга алмаштириб беришни ёки автомобилнинг носоз эҳтиёт қисмини худди шу маркадаги сифатли эҳтиёт қисмга алмаштириб беришини талаб қилиш ҳуқуқига эга бўласиз. Сотувчи (ишлаб чиқарувчи) эса етти кун муддат ичида, товар сифатини қўшимча равишда текшириб, зарур бўлганда эса йигирма кун муддат ичида сизнинг талабингизни қаноатлантириши шарт.

Носоз автомобил (эҳтиёт қисм) айни шундай моделдаги (маркадаги) автомобилга, автомобил эҳтиёт қисмига алмаштириб берилган вақтда унинг нархи ўзгарган бўлса, қайта ҳисоб-китоб қилинмайди. Айни шундай маркадаги, моделдаги, рангдаги автомобил ёки автомобил эҳтиёт қисми бўлмаган тақдирда сизнинг даъвонгиз бир ой ичида қаноатлантириши шарт. Товарни олис жойдан олиб келишга тўғри келса, кўпи билан икки ой муддат ичида сизнинг талабингиз қаноатлантирилиши керак. Ана шу муддат ичида ўтказиб юборган ҳар бир куни учун сотувчи (ишлаб чиқарувчи) сизга товарни алмаштириб бериш билан бир вақтда товар баҳосининг бир фоизи миқдорида жарима тўлаши лозим.

Иккинчидан, сиз сотувчидан (ишлаб чиқарувчидан) харид нархини тегишича ҳисоб-китоб қилган ҳолда, ушбу автомобилни бошқа моделдаги, маркадаги, рангдаги сифатли автомобилга алмаштириб беришини талаб қилишингиз мумкин.

Нуқсонли автомобил бошқа маркадаги (моделдаги, рангдаги) сифатли автомобилга алмаштириб берилаётганда, агар алмаштирилиши керак бўлган автомобил нархи унинг ўрнига берилаётган автомобил нархидан паст бўлса, сиз нархлардаги фарқни қўшимча равишда тўлашингиз шарт. Аксинча бўлса, яъни алмаштирилиши керак бўлган автомобил нархи унинг ўрнига берилаётган автомобилдан юқори бўлса, сотувчи (ишлаб чиқарувчи) сизга нархлардаги фарқни қайтариши зарур. Бундай ҳисоб-китоб чоғида алмаштирилиши керак бўлган автомобилнинг нархи ошган ёки пасайган бўлса, харид қилинган пайтдаги нархи қўлланилади.

Таъкидлаш лозимки, сизга ҳатто сифатли товар сотилган тақдирда ҳам товар ўзининг шакли, фасони, ранги, ҳажми ёки бошқа сабабларга кўра сизга ёқмаса ёхуд сиз ундан фойдалана олмасангиз, товарни харид қилган кундан эътиборан ўн икки кун муддат ичида сотувчидан (ишлаб чиқарувчидан) уни айнан шундай товарга алмаштириб олишга, агар бундай товар бўлмаса, пулини қайтариб олишга ҳақлисиз. Товарни бундай тартибда алмаштиришда унинг кўриниши, сифати, пломбаси бус-бутун бўлиши, шунингдек, касса (товар) чеки сақланиши шарт. Аммо сиз ҳар қандай турдаги товарларни ҳам бу тартибда алмаштириб ололмайсиз. Озиқ-овқат маҳсулотлари, заргарлик буюмлари, дори-дармонлар, ички кийимлар, пайпоқлар, чойшаб, ёстиқ жилдлари каби товарлар алмаштириб берилмайди.

Учинчидан, сиз автомобилдаги нуқсонларни аниқлаганингизда, агар автомобилдан фойдаланишнинг кафолат муддати ўтиб кетмаган бўлса, ушбу камчиликларни сотувчидан (ишлаб чиқарувчидан) бепул бартараф этишни талаб қилишингиз мумкин. Бундай талаб қўйилган пайтдан эътиборан сотувчи йигирма кун муддат ичида, ишлаб чиқарувчи эса ўн кун муддат ичида мазкур камчиликларни бартараф этиши лозим. Ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун сотувчи (ишлаб чиқарувчи) сизга автомобил нархининг бир фоизи миқдорида жарима тўлайди.

Шунингдек, сиз ҳатто автомобилдан фойдаланишнинг кафолат муддати тугаганидан кейин ҳам автомобилдаги нуқсонларни бепул батараф этиш тўғрисида ишлаб чиқарувчига талаб қўйишга ҳақлисиз. Аммо бундай талаб 'автомобилдаги жиддий нуқсонлар ишлаб чиқарувчи томонидан йўл қўйилгани аниқланган тақдирдагина қўйилиши мумкин. Шунда ҳам сиз ушбу талабни автомобилнинг белгиланган хизмат муддати мобайнида, агар

▼ Huquqiy ma`rifat

хизмат муддати белгиланмаган бўлса, ўн йил мобайнида қўйишингиз мумкин.

Тўртинчидан, сиз автомобилдаги ишлаб чиқарувчи томонидан йўл қўйилган камчиликларни ўзингиз бартараф этиб, бунинг учун кетган харажатларни ундан ундиришингиз мумкин. Бунда сиз мазкур камчиликлар ҳақиқатдан ҳам ишлаб чиқарувчи томонидан йўл қўйилганлигини исботлашингиз шарт.

Бешинчидан, агар сотувчи (ишлаб чиқарувчи) автомобилни алмаштириб бериш ёки ундаги нуқсонларни бартараф этиш ҳақидаги талабларингизни бажармаса, сиз автомобилнинг харид нархини нуқсонга мутаносиб равишда камайтиришни талаб қилишингиз мумкин.

Олтинчидан, агар сотувчи (ишлаб чиқарувчи) сизнинг автомобилни алмаштириб бериш ёки ундаги нуқсонларни бартараф этиш ҳақидаги талабларингизни бажармаса, шартномани бекор қилиб етказилган зиён ва маънавий зарарни қоплашни талаб қилишга ҳақли бўласиз.

Хуллас, истеъмолчи сифатидаги ҳуқуқларингиз бузилган тақдирда сиз судга мурожаат қилишингиз мумкин. Шунингдек, товарлар хавфсиз бўлиши ва уларнинг устидан назоратни амалга оширувчи давлат идоралари ҳамда истеъмолчиларнинг жамоат бирлашмалари манфаатларингизни кўзлаб судга даъво қўзғатиши мумкин. Бундай даъволар учун давлат божи ундирилмайди.

Жаҳонгир ШЕРМАТОВ,
магистр

▼ Gazetxon xat yo`llabdi

ИНСОН ҚАДРИ — ҚОНУН ҲИМОЯСИДА!

Қарши шаҳар марказий шифохонаси 2002 йили 4 апрел куни йиғилиш ўтказиб, ҳалол хизматларимни инобатга олган ҳолда менинг номзодимни мукофотга лойиқ топиб, бу ҳақда чиқарилган умумий йиғилиш қарорини вилоят соғлиқни сақлаш Бош бошқармасига 256-сонли хат билан тавсия қилган эди. Шундан сўнг вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиғи Р.Раҳмонов имзоси билан менга тегишли ҳужжатлар вилоят ҳокимлиги ва Соғлиқни сақлаш вазирлигига юборилгани тўғрисида жавоб хати олинган эди. Бироқ кейинчалик маълум бўлишича, Р.Раҳмонов ҳужжатларимни ҳеч қаёққа юбормаган экан. Аниқроқ айтганда, у инсоний қадр-қимматим, ҳуқуқларимни поймол этиб, жамоамиз талабини эътиборга олмасдан ҳужжатларимни бошқармага беркитиб қўйган ва мени алдаган. Бошқарма бошлиғининг бу ҳаракати менинг ишчанлик обрўйимга таъсир қилди ва руҳан қаттиқ эзилдим.

Шу сабабли С. Раҳмоновдан ўзимга етказилган маънавий зарарни ундириб бериш тўғрисида фуқаролик ишлари бўйича Қарши туманлараро судига даъво ариза бердим. Судья А. Очилов даъво аризамда баён этилган важларни чуқур ўрганиб, адолатли ҳукм чиқарди. Яъни суд ҳукми Қашқадарё вилояти соғлиқни сақлаш Бош бошқармаси ҳисобидан менга шаън, қадр-қиммат ва ишчанлик обрўйим ерга урилиши оқибатида етказилган маънавий зиённи қоплаш мақсадида икки юз минг сўм товон пули ундириб берилди.

Албатта, бу дунёда ҳеч ким мукофот ва олқиш учун меҳнат қилмайди. Лекин инсон қадри ҳамма нарсадан улуғ. Шу маънода таъкидлаш жоизки, мамлакатимизда инсон қадри қонун ҳимоясида. Бунга ўз ҳаётий тажрибам мисолида амин бўлдим. Шу муносабат билан одил судловга ўз миннатдорчилигимни билдираман.

Саидмурод ҚЎЧҚОРОВ,
олий тоифали шифокор, меҳнат фахрийси

«ЕРГА ЭГАЛИК ҚИЛОЛАМАНМИ?»

2002 йили чорвачиликка ихтисослашган корхонамизни бошқа жойга кўчиргач, бу ерда яшовчилар ишсиз қолдик. Илгари корхонамизнинг Хонқа туманидаги идораси атрофида 5 гектарлик экин майдони бор бўлиб, ўша жойдан бир ярим гектар ерни ўз кучим ўзлаштирган эдим. Кейинчалик бу ерни ўзим ишлайдиган бўрдоқичилик корхонаси ҳисобига ўтказишди. Шартнома асосида экин экиб, кўрсатилган режадаги ҳосилни топшириб, ортгани билан рўзғоримни тебратардим. Корхонамиз кўчирилгач, туман ҳокимлигининг қарори билан еримни олиб қўйишди. Хонқа туман ҳокимлигининг бу қарори қанчалик қонунга мос? Ахир, қаровсиз ётган ерни ўзим меҳнат билан ўзлаштиргандим-ку! Илтимос, бу борада менга ёрдам берингизлар.

Омонбой ҚОДИРОВ,
Хонқа тумани

"ЙЎЛ-ЙЎРИҚ КЎРСАТИНГ!"

1998 йил турмуш ўртоғим вафот этгач, тўрт нафар фарзандим билан қолдим. Ўзим ва фарзандларимнинг бири ногирон. 1996 йил ота-онам билан бирга яшаган уйимиз давлат режасига асосан бузилиб, ўрнига тўртта уй берилди. Паспортим шу ҳовлида ҳисобда тургани учун ўша уйларнинг бири менга тегиши керак эди. Аммо ака-укаларим барча уйни ўзлариники қилиб олишди. Ҳозирги пайтда бировнинг ҳовлисида ижарада яшаяпман. Агар бу уйдан чиқариб юборишса, бўй етган қизларим билан қаерга бораман?

Бу борада йўл-йўриқ кўрсатингизлар.

Моҳира АМИРҚУЛОВА,
Қарши шаҳри

Рукн учун масъул: ҳуқуқшунос Т. ҚОРЁҒДИЕВ | **▼ Mitti maslahat**

КЕЛИШМОВЧИЛИКНИНГ ҚОНУНИЙ ЕЧИМИ

Маълумки, меҳнат муносабатларида турли хил зиддиятли вазиятлар учраб туради. Масалан, ходим меҳнат дафтарчасини олишдан бош тортиши, интизомий жазо берилган буйруқ билан танишишни рад қилиши мумкин.

Хўш, бундай ҳолатларда қандай йўл тутилади? Шуни таъкидлаш жоизки, бугунги кунда меҳнат қонунчилиги ижросини такомиллаштириш бўйича қабул қилинаётган услубий қўлланмаларда бу борада бир қатор аниқ тавсиялар берилган. Жумладан, ходим меҳнат дафтарчасини олишдан бош тортганда қуйидаги кўринишда далолатнома тузиш мумкин.

Далолатнома

22.01.2003 йил Қоракўл тумани

Биз қуйидаги ҳолат юзасидан ушбу далолатномани туздик:

2003 йил 22 январ куни ижтимоий бўлим ходими Ҳамдамов Зоҳидга меҳнат шартномаси муддати тугагани сабабли Меҳнат Кодексининг 97-моддаси 3-қисмига мувофиқ бекор қилингани ҳақида ёзув киритилган меҳнат дафтарчасини олиш таклиф қилинди.

Ҳамдамов Зоҳид меҳнат дафтарчасини олишдан бош тортди ва меҳнат шартномаси бекор қилингани ҳақидаги буйруқ устидан судга шикоят қилиши, суднинг қароридан кейин олишини билдирди.

Кадрлар бўлими нозири: имзо _______
Ҳуқуқий маслаҳатчи: имзо _______
Жамоатчилик вакили: имзо ______

Шунингдек, қонунчиликка биноан меҳнат шартномаси бекор қилинган ва меҳнат дафтарчасини олиб, ҳисоб-китоб қилмаган ходимга қуйидаги кўринишда хабарнома юборилади:

Хабарнома

Корхона штампи хабарноманинг чиқим рақами ва муддати қўйилади. **Когон шаҳри, Истиқлол кўчаси 5-уйда яшовчи Келдиев Усмонга**

2003 йил 24 мартдаги 42-сонли буйруқ билан Меҳнат Кодексининг 100- моддаси 4-қисмига асосан иш интизомини бир марта қўпол равишда бузганлигингиз учун Сиз билан тузилган меҳнат шартномаси бекор қилинган.

Корхона кадрлар бўлими ва ҳисобхонасига келиб, меҳнат дафтарчасини олишингиз ҳамда ҳисоб-китоб қилишингизни таклиф қиламиз.

Кадрлар бўлими нозири: имзо _____

Меҳнат дафтарчаси ходимнинг меҳнат стажини тасдиқловчи асосий ҳужжат саналади. Иш берувчи корхонада 5 кундан ортиқ ишлаган барча ходимларга меҳнат дафтарчаси тутиши шарт, ўриндошлик асосида ишловчилар эса бундан мустасно.

Ушбу мисолларни келтиришимиздан мақсад шуки, иш берувчи қонунга биноан меҳнат дафтарчасига меҳнат шартномаси тузилгани, ишга қабул қилингани, ўзгартирилгани, бошқа доимий ишга ўтказилгани ёки меҳнат шартномаси бекор қилингани (ишдан бўшатилгани) тўғрисидаги маълумотларни ёзиши шарт. Ходимнинг илтимосига мувофиқ меҳнат дафтарчасига ўриндошлик асосида ишлаган ва вақтинча бошқа ишга ўтказилган даврлар ҳақидаги ёзувлар ҳам киритилади.

Меҳнат шартномасини бекор қилиш асослари (сабаблари) меҳнат дафтарчасига ёзилмайди. (Меҳнат Кодексининг 81-моддаси). Шунингдек, қўлланган интизомий жазолар ҳам меҳнат дафтарчасига ёзилмайди.

Хулоса шуки, бундай ҳолатлар кундалик ҳаётимизда учраб туради. Шунинг учун бундай вазиятда қандай қонуний йўл тутишни билиш фойдадан холи эмас.

Она ер саховати

ЁМОННИНГ ТИЛИ ТАВБА ҚИЛСА ҲАМ, ДИЛИ...

▼ Qilmish-qidirmish

Ҳаётда манфур кимсалар яхши одамларга нисбатан тез уюшади. Шунинг учун уюшган жиноятчиларни фош этиш, пайини қирқиш осон кечмайди. «Кўр-кўрни қоронғи кечада топади», деганларидек, биз ҳикоя қилмоқчи бўлган жиноий гуруҳ аъзолари ҳам мамлакатимизнинг турли бурчакларидан келиб пойтахтда топишишган. Ва шу ерда жиноят устида қўлга олиниб, узоқ муддатга жазога тортилган. Наманганлик Маъруфжон Маликов, фарғоналик Музаффаржон Мирзаев, андижонлик Худойберди Нишонов ҳамда тошкентлик Ҳикмат Қодиржоновларни ўғирлик ва зўравонлик сингари манфур мақсадлар бирлаштирди, ҳамтовоқ улфатларга айлантирди. Тўртовлон шоввозларнинг ҳеч бири ҳам ҳали ўттизга кирган эмас. Бироқ улар мана шу навқирон ёшларида элнинг қорига яраб дуо олиш ўрнига, қарғишу нафратга дучор бўлишди. Ҳатто ўрта мактабнинг етуклик аттестатини олишга улгурмасданоқ жиноятчига айланишди. Ҳали уйланиш, бирор барно қизнинг ёри бўлиб, оталик нашъасини суриш ўрнига ўғирлик, талончилик билан шуғулланишди. Нафс ортидан эргашиб, тузоққа илиниб, ҳатто судланишга ҳам улгуришди.

Президентимизнинг бағрикенглик сиёсати натижаси ўлароқ "Амнистия тўғрисида"ги Фармон туфайли бир кара авф этилдилар. Бироқ асли нопок кимсалар умри мобайнида иззатини билмай, андишанинг отини қўрқоқ қўйиб яшайдилар. Бундай разил феъл-атвор вақтинча даромад келтирар, охир-оқибат эса муқаррар жазога олиб боради. Худбин одам буни англай олмайди ва англаганида ҳам анча кечиккан бўлади. Тўрт ҳамтовоқ Юртбошимиз Фармони билан авф этилганидан тўғри хулоса чиқаришмади. Ёмоннинг тили тавба қилса ҳам, дили тавба қилмайди, дейдилар. Муқаддам судланган М.Маликов, Ҳ.Нишонов, М.Мирзаев ва Ҳ.Қодиржоновларни нафси тағин бирлаштирди.

(Давоми тўртинчи бетда)

▼ Tahlil ko`zgusi

МИСИ ЧИҚҚАН МОНИТОРИНГ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Демак, холислар — аслида манфаатдор шахслар. Шу боисдан ҳам, Т.Жумаева берилган чекларни атай олмасдан дорихонадан чиқиб кетган. Аниқроқ айтганда, бу текшириш аввалдан келишиб ўтказилган. Бошқармада ушбу дорихоналарда мониторинг ўтказиш ҳақида чиқарилган буйруқда ҳам асос сифатида шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти мурожаати айтилган. Яъни манфаатдор томон текширишда холис сифатида қатнашган. Яна тузилган маълумотномада пуллар «НКМ»дан ўтказилгани қайд этилган бўлса-да, чек бермаган, деган важ асос қилиб олинган. Ҳолбуки, "Табобат" ва "Зилола" хусусий дорихоналари сотувчилари В.Кедровская ва Э.Сахибулинанинг тушунтириш хатларида харидор чекни олмасдан шошиб чиқиб кетгани қайд этилган. Лекин бу ҳолат эътиборсиз қолдирилган.

Энг ажабланарли томони шундаки, МЧРРСВХБ ҳуқуқшуноси Ш.Исроилов бу қарорнинг ноқонуний чиқарилганини мутлақо тан олмади. "Биз, — дейди у, — хусусий дорихоналарда хизмат кўрсатиш юзасидан мониторинг ўтказганмиз. Сотувчилар чеклар беришмагани аниқланиб, шулар ҳақида холислар иштирокида далолатномалар тузилган. Шу асосда қарор қабул қилинган".

Ҳуқуқшунос Ш.Исроиловнинг сўзларига аниқлик киритиш учун шуни айтиш кераккки, ўша текширишда далолатнома эмас, маълумотнома ёзилган. Иккинчидан, холислик масаласи шубҳали. Шунингдек, Президентимиз Ислом Каримовнинг 2000 йил 2 августдаги Фармони ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 2 августдаги 300-сонли қарори билан тасдиқланган "Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси тўғрисида"ги Низомнинг 5-бандига мувофиқ қўмита ва унинг ҳудудий бошқармаларига истеъмол товарлари нархлари ва хизмат тарифларининг мониторингини ўтказиш ваколати берилган. Лекин амалдаги қонунчиликка мувофиқ уларга назорат-касса аппаратларини ишлатиш, чек бериш ва шу каби турдаги фаолият устидан мониторинг ўтказиш ваколати берилмаган.

Бошқарма ходимлари ўтказган мониторинг **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги Қонуннинг 3-моддасига асосан текшириш ҳисобланади. Чунки бошқарма ходимлари истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти аъзоларини жалб этиб, тайёргарлик кўриб, бир эмас, учта дорихонада текшириш ўтказишган ва сотувчи харид чеки бермагани тўғрисида алоҳида маълумотнома тузишган. Бироқ "Текширишларни рўйхатга олиш китоби"га текшириш ўтказилгани қайд этилмаган. Чунки бу назорат қилувчи идоралар фаолиятини мувофиқлаштириш Республика Кенгаши рухсати олинмаган текшириш эди.

Текшириш ўтказишда Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 26 августдаги 370-сонли қарорига илова қилинган, боя айтиб ўтилган тартиб талабларини ҳам бузишган. Ушбу тартибнинг 6-банди Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 31 январдаги 53-сонли қарорига асосан янги таҳрирда баён қилинган бўлиб, унда қонун ҳужжатларига мувофиқ ўз текширишлари ва мониторинг материаллари, истеъмолчилар, истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари, оммавий ахборот воситалари, хўжалик юритувчи субъектлар, давлат бошқарув идоралари, жойлардаги давлат ҳокимияти идораларининг аризалари истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилгани тўғрисидаги ишни кўриб чиқишга асос ҳисобланади, дейилган. Биз кўриб чиқаётган ҳолатда дорихоналардаги текширувлар бошқарманинг "ўз текшируви" ҳисобланади. Унда бошқарманинг икки нафар ходими иштирок этган.

Масаланинг яна бир ғалати томони бор. Ноқонуний текшириш ўтказган ходимлар кузатувни ўтказишда Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси раисининг ўринбосари тасдиқлаган «Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги қонун ҳужжатларини ҳимоя қилиниши бўйича мониторингларни ўтказиш" тартибида берилган ваколатдан фойдаланилган, дейишмоқда. Ҳолбуки, бу тартиб Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинмаган ва Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланмаган. Қолаверса, кузатувни ички тартиб, жазони умумий тартиб бўйича белгилаш хатодир. Молиявий жарима қўллаш ҳақидаги қарорда ушбу тартиб қўлланилмагани ҳам шуни исботлаб турибди. Қолаверса, тартибда мониторинг битта холис иштирокида ўтказилиши шартлиги айтилган, бу талаб ҳам бажарилмаган.

Шуларга асосан монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш вилоят ҳудудий бошқармасининг тадбиркорларга молиявий жарима қўллаш тўғрисидаги қарорлари вилоят хўжалик судининг ҳал қилув қарорида ҳақиқий эмас, деб топилди. Зеро, **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги Қонуннинг 5-моддасида белгилаб берилган қонуний талаблар юридик ва жисмоний шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Зокиржон ОТАБОЕВ,
ҳуқуқшунос

АНГЛИЯ: БЕПУЛ ҲУҚУҚИЙ ХИЗМАТ

▼ Jahon tajribasi

Ҳозирги пайтда кўплаб хорижий мамлакатларда кам таъминланган фуқароларга бепул ҳуқуқий ёрдам кўрсатилмоқда. Бунда ёрдамга муҳтож бўлган шахснинг моддий аҳволи эмас, балки ишнинг (жиноят ёки фуқаролик) хусусияти ва ҳимоя ҳуқуқи таъминланишининг мажбурийлиги асосий мезон ҳисобланади. Таъкидлаш жоизки, бу тизим асосан Европа давлатларига хос. Уларнинг ичида Англия тизими алоҳида ажралиб туради. Бу ерда у бепул маслаҳат ва кўмак, фуқаролик ишлари бўйича вакиллик ва жиноят жараёнида ҳимоя тизимига бўлинган. Бепул адвокат тайинлашнинг тартиби турли хил бўлса-да, аммо ҳамма учун ягона тамойили мавжуд. У ҳуқуқий ёрдам сўраб мурожаат қилган шахснинг молиявий аҳволини текшириш ва ёрдамнинг хусусиятини аниқлаш асосида амалга оширилишини назарда тутади.

Яна шуни таъкидлаш жоизки, молиявий талаблар Лорд-канцлернинг фармойишлари билан вақти-вақти билан ўзгариб туради. Шахсга тўлиқ ёки имтиёзли ёрдам бериш унинг қайд этилган ойлик даромади (иш ҳақи) ёки йиллик маблағи миқдорига (пул жамғармалари ёки бошқалар) қараб берилишига асосланган. Бу ва бошқа ҳолатларда ёрдам олаётган шахснинг қарамоғидагиларнинг таъминоти, уйнинг баҳоси, рента солиқлар чегириб қолингандан кейин қолган "тоза" маблағ ҳисобга олинади.

Жиноят ишларида эса кам таъминланганларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш имтиёзли ҳуқуқий ёрдамнинг бошқа турларидан фарқ қилади.

Аниқроқ айтганда, гумон қилинувчи ёки айбланувчи тариқасида полицияга келтирилган ёки келган шахсларга энг биринчи ёрдам шахс полицияда ушлаб турилган биринчи

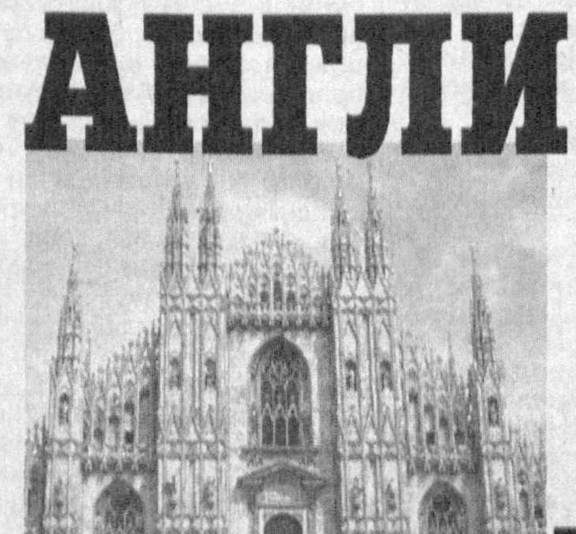

24 соатда унинг мулкий ҳолати текширилмаган ҳолда "навбатчи" солиситорлар томонидан амалга оширилади. Ушбу ёрдам юридик кенгашда, жумладан, телефон орқали, шунингдек, магистратлик судига биринчи бор келиш пайтида ҳимоя қилишда намоён бўлади.

Шу билан бирга полицияга гумон қилинувчининг адвокат билан музокараларини кечиктириш ҳуқуқи берилган. Навбатчи адвокатнинг меҳнати унинг сарф қилган вақтига қараб, ҳаракатланиш ва кутиш вақтини ҳам қўшиб, лекин одатда 50 фунт стерлингдан кўп бўлмаган ҳолда тўланади.

Барча бошқа ҳолатлар бўйича юридик ёрдам айбланувчи (судланувчи, ҳукм қилинган)нинг илтимосномасига биноан унинг моддий аҳволи текшириб чиқилганидан сўнг амалга оширилади.

Имтиёзли (бепул) ҳуқуқий ёрдамга бўлган рухсатни ишни кўриши лозим бўлган суд ёки (агар апелляцияга берилган бўлса) апелляцияга рухсат этган шахс беради.

Имтиёзли (бепул) ҳуқуқий ёрдам барча босқичларда — магистрат судидан то Лордлар Палатасигача, шунингдек, махсус трибуналларда мурожаат қилувчининг мулкий ҳолатига қараб бажарилади. Лекин суд адвокатнинг иштирок этмаслиги одил судлов манфаатларини бузмаса, уни рад этиши ҳам мумкин.

Кам таъминланганларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги 1988 йилда қабул қилинган Қонунга мувофиқ агар гап қотилликда айблаш ҳақида, Лордлар Палатасига мурожаат тўғрисида бораётган бўлса, айблов етарли даражада жиддий ва озодликдан маҳрум қилишга, ҳаёт кечириш манбаларининг йўқолишига олиб келса, обрў-эътиборининг ёки ҳуқуқнинг муҳим масалаларига дахлдор бўлса ёхуд айбланувчи инглиз тилида гаплаша олмаса, руҳий касалликка йўлиққан, шунингдек, ҳимоя гувоҳ ва экспертларнинг мураккаб сўроқлари билан боғлиқ бўлса, суд жиноят ишида илтимосномани қаноатлантиришга мажбур. Бироқ суд бепул ҳимоя сўраб илтимос қилган шахснинг адвокат харажатларини тўлаш учун етарли маблағга эга эмаслигини текшириб кўришга ҳақли. Шу боис ҳимоя сўраб мурожаат қилган шахс ўзининг иш ҳақи ва жамғармалари маблағлари миқдори ҳақида судга батафсил маълумот тақдим этиши шарт.

Фуқаролик судларида ишларни кўришда, агар ҳафталик иш ҳақи белгиланган маблағдан кам бўлса, ёрдам мутлақо бепул ёки ҳафталик иш ҳақининг энг кам ва энг юқори миқдоридан келиб чиқиб, белгиланган тариф бўйича 1 фунт стерлингдан 15 фунт стерлинггача хизмат нархини қисман қоплаш шарти билан кўрсатилади. Лорд-канцлернинг 1983 йилдаги фармойиши билан ушбу миқдор 50 ва 112 фунт стерлинг қилиб белгиланган. Имтиёзли бадал олти ой давомида тўланади. Бадални олдиндан имтиёз асосида ҳам тўлаш мумкин.

3000 фунт стерлинг ёки ундан кам миқдордаги маблағдан бадал тўланмайди. 3000 фунт стерлингдан кўп бўлган маблағдан маблағнинг саккиздан бир қисми тўланади. Агар оила ижтимоий жамғармалардан моддий ёрдам олаётган бўлса, капитал 3000 фунт стерлингдан ортиқ бўлса ҳам бадал тўланмайди. Бу маблағлар Лорд-канцлернинг фармойиши билан ўзгариши ҳам мумкин. Чунки Англиядан барча мулкий кўрсаткичларни белгилаш амалиётлари Лорд-канцлерга юклатилган.

Шунингдек, мамлакатда ҳуқуқий ёрдам бўйича Мустақил Кенгаш ва унинг қошида адвокатларга ҳақ тўлайдиган махсус жамғарма тузилган. Жамғарма суд қарори ёки тарафлараро келишувга асосан суд чиқимлари сифатида келиб тушган маблағлар ҳамда Парламентнинг шу мақсад учун ажратган маблағидан ташкил этилади. Бундан ташқари, мамлакат Молия вазирининг розилиги билан Лорд-канцлер Кенгаш жамғармасига ўзи лозим топган бошқа маблағларни ҳам киритиши мумкин.

Хулоса сифатида айтсак, Англияда бепул ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тизими мукаммал тарзда ишлаб чиқилган ва амалиётга жорий этилган. Шу боис у бошқа мамлакатларнинг бу борадаги тизимларидан алоҳида ажралиб туради.

Баҳром САЛОМОВ,
ҳуқуқшунос

Qilmish-qidirmish

ЁМОННИНГ ТИЛИ ТАВБА ҚИЛСА ҲАМ, ДИЛИ...

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Улар ўзганинг мол-мулкини талон-тарож қилиш мақсадида олдиндан тил бириктирган ҳолда уюшган босқинчилик жиноятини содир этишди.

Яқинда жиноят ишлари бўйича Бектемир тумани суди мазкур жиноий тўданинг қилмишларини муҳокама этди. Улар Қўйлиқ автостанциясида икки нафар бегуноҳ фуқарони уриб, улардан бирига ўртача даражада тан жароҳати етказишган ва уларнинг мулкини очиқдан-очиқ талон-тарож қилишган. Суд жиноятчилардан ҳар бирининг қилмишларига одил баҳо берди.

Жиноятчилар-ку жазосини олишди. Бироқ кўнгилда бир савол туғилади: фожеаларнинг ривожида, иллатнинг илдиз отишида фақат уларни айбдор деб бўладими? Иши, юриш-туришининг тайини йўқ дайдиларга ўз хонадонларидан жой берганларни ким деб аташ мумкин? Бундай разил йўлга кирган кимсаларнинг мўмай пулига учган юртдошларимиз уларга ўз уйларидан жой бермаганида, тўғрироғи, уларнинг ҳаром луқмаларига кўз тикмаганида ёки бирор-бир қинғирликни сезган чоғда зудлик билан тегишли идораларни огоҳ этганида, эҳтимол, бундай кўнгилсизлик юз бермасмиди? Қолаверса, маҳалла фаоллари, ижтимоий мослаштириш маркази ва бошқа мутасаддилар уларнинг ҳар бирини жойларда рўйхатга олиб, фойдали меҳнатга жалб қилишлари лозим эмасмиди?

Албатта, бўлиб ўтган воқеани ортга қайтариб, олдини олиб бўлмайди. Фақат лоқайдлигимиз, "сен менга тегма, мен сенга тегмайман" қабилидаги муносабатимиз эртага юзимизга аччиқ тарсаки бўлиб тушмаслиги учун баён этилган кўнгилсизликни сабоқ сифатида бир карра эслашни лозим топдик. Ўйлаймизки, ундан ҳар ким тегишли хулоса чиқаради.

Равшан ИСОҚОВ,
журналист

Mitti maslahat

ОҒИРЛАШТИРУВЧИ ҲОЛАТ

Хабарингиз бор, газетанинг илгариги сонларида маъмурий жавобгарликни енгиллаштирувчи ҳолатлар ҳақида фикр юритган эдик. Қуйида эса маъмурий жавобгарликни оғирлаштирувчи ҳолатлари юзасидан фикр юритмоқчимиз.

Шуни таъкидлаш жоизки, "Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"ги Кодекснинг 32-моддасига кўра, маъмурий жавобгарликни оғирлаштирувчи ҳолатлар жумласига қуйидагилар киради:

1. Ғайриҳуқуқий ҳаракатларни тўхтатиш ваколати бор шахслар томонидан қўйилган талабга қарамай, бундай ҳаракатларни давом эттириш;

2. Маъмурий жазо чорасига тортилган шахснинг бир йил мобайнида яна ўша хилдаги ҳуқуқбузарликка қўл уриши, шунингдек, ҳуқуқбузарликнинг илгари судланган шахс томонидан содир этилиши;

3. Вояга етмаган шахсни ҳуқуқбузарликка тортиш;

4. Ҳуқуқбузарликнинг бир гуруҳ шахслар томонидан содир этилиши;

5. Ҳуқуқбузарликнинг табиий офат ёки бошқа фавқулодда ҳолатларда содир этилиши;

6. Ҳуқуқбузарликнинг маст ҳолда содир этилиши. Маъмурий жазо чорасини қўллайдиган идора (мансабдор шахс) содир этилган маъмурий ҳуқуқбузарликнинг хусусиятига қараб, мазкур ҳолатни айбни оғирлаштирувчи ҳолат деб топмаслиги мумкин.

Албатта, ҳеч кимга ўз-ўзидан жазо берилмайди. Одамларнинг тинчини бузувчи, юртимиз қонунларига беписанд, иймон-эътиқоди суст кимсаларга эса жазо муқаррар.

Шу маънода ҳар биримиз ўзимизнинг инсон эканлигимизни, юртимиз равнақи, унинг гуллаб яшнаши, тинч-тотувлиги, фуқаролари осойишталигини таъминлашга масъул эканлигимизни унутмаслигимиз керак.

Qing`irlik qiyig`i

ОХИРИ "ВОЙ" ҲУНАР

Илёс Боққораев муқаддам уч маротаба ўғирлик жиноятини содир этгани учун судланиб, 2001 йили "Амнистия тўғрисида"ги Президент Фармонига асосан жазони ўташ муддатидан илгари озод этилгандан сўнг ҳам ўзига тегишли хулоса чиқариб олмади. У "ўрганган кўнгил ўртанса қўймас" қабилида иш тутиб, ўзига ўхшаш ҳамтовоқларини йиғиб, жиноий гуруҳ тузди. У бошлиқ жиноий гуруҳ Юқоричирчиқ ва Паркент туманлари ҳудудларида бир қанча ўғирлик, яъни ўзгаларнинг мол-мулкини яширин равишда талон-тарож қилиш жиноятларини содир этишди. Бу билан кўплаб фуқароларга моддий ва маънавий зарар етказишди.

И.Боққораев томонидан тузилган режага асосан уюшган гуруҳ аъзоларининг 8 нафари чорва молларни ўғирлаб келиш, 4 нафари эса ўғирланган ҳайвонларни сўйиб, гўштини сотиш билан шуғулланган. Жумладан, 2002 йил 10 январга ўтар кечаси жиноий гуруҳ Юқоричирчиқ туманининг "Гулистон" ширкат хўжалигида яшовчи фуқаро Т.Тўрақуловнинг ҳовлисидаги молхонага дала томондан яширин равишда кириб у ердан нархи 300000 сўмлик сигирни ўғирлаб чиқишган ва уни сўйиб, гўштини сотишган.

Ушбу гуруҳ ўзларининг жиноий ҳаракатларини давом эттириб, 2002 йил 1 март куни Юқоричирчиқ туманининг "Бирлик" ширкат хўжалигидаги 175-хонадондан нархи 100000 сўм бўлган икки бош қўйни ўғирлашган.

Нафс қўйига кирган бу жиноий гуруҳ ушбу ширкат хўжалигида яшовчи Ғ.Ваҳобовнинг нархи 300000 сўм турадиган отини, Паркент туманидаги "Навбаҳор" ширкат хўжалигида яшовчи Б.Муҳаммедовнинг нархи 500000 сўм турадиган новвосини, "Қорақалпоқ" қишлоғида яшовчи Х.Зуҳуровнинг оғилхонасидан 250000 сўмлик новвосини ўғирлашиб, сотиб юборган ва уларнинг пулини айш-ишратга сарфлаган. Ўзганинг ҳақидан қўрқмайдиган қўли эгри кимсалар шу йўсинда турли ўғирликлар содир этишган.

Аммо халқимиз "қинғир ишнинг қийиғи қирқ йилда ҳам чиқади", деб бежиз айтмаган. Ниҳоят, жиноий гуруҳ аъзолари қўлга тушишди ва суд ҳукми билан содир этган жиноятларига яраша жазо олишди.

Жиноий гуруҳнинг қилмишлари билан танишган киши кўнглида шундай мулоҳазалар туғилади: Шунча сурункали қинғир ишларни ёнимизда бирга юрган кимсалар амалга оширади-ю наҳотки уларнинг қариндош-уруғлари, маҳалла-кўй бундан бехабар қолишса? Бундай катта жиноятларнинг келиб чиқишига ўзимизнинг ҳам атрофдагиларга эътиборсизлигимиз, лоқайд муносабатда бўлаётганимиз сабаб эмасми? Хўп, бошқалар-ку улардниг юриш-туришидан бехабар қолишгандир, аммо ўша ҳеч қаерда ишламайдиган эр уйига пул кўтариб кирганда хотини, болалари бунча даромадни қаердан топаётганини суриштиришмаганига ҳайрон қолади киши.

Хулоса шуки, жиноятга қўл урган кимсаларни маҳалла қўмиталаридан тортиб, тегишли мутасадди идоралар ҳам доимо назоратдан қочиришмаганида оғир жиноятлар содир этилишининг олдини олган бўлишарди.

Бекмурод ФОРИҚОВ,
ҳуқуқшунос
Шуҳрат МУСАЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Savob

БУНЁДКОРЛИК МЎЪЖИЗАСИ

Поп Наманган вилоятида энг катта ҳудудли туман саналади. Унинг бир томони обод шаҳар ва қишлоқлардан иборат бўлса, яна бир чеккаси тоғли гўшаларга туташган. Попнинг маълум бир қисми чўл зона деб аталади. Ҳозирда Янгиқишлоқ номи билан аталаётган маскан 1988-89 йилларда ўзлаштирилган. Дастлаб бу жойлардаги майдонлар экинзорга айлантирилганда деҳқонлар нисбатан энг яқин манзил «Тўда» қишлоғидан 8 километр йўл босиб пиёда ишга қатнашган. Йил ўтган сайин янгидан уй-жойлар қурилгач, табиий равишда аҳоли гавжумлашиб, шу қишлоқ пайдо бўлган. Ҳозир бу ерда Абдуллажон Худойбергановнинг номидаги ширкат хўжалиги ташкил этилган.

Бултур вилоят прокуратураси авария ҳолатида бўлган мактабларни оталиққа олиш ниятида иш бошлаганида шу ердаги 61-мактабни кўриб, ҳайратдан ёқа ушлашди. Мактаб ўқувчилари расмий ҳужжатларда юритиладиган "мослаштирилган синф"ларда дарс ўтишар экан. Улар вагон-синфлардан иборат эди. Қизиқ, шунақа шароитда ўқиётган болаларнинг савияси қандай экан?

Бутун мактаб ҳовлига тўпланди. Кутилмаган йиғилишнинг сабабини унча англамаган болакайлар ташриф буюрган меҳмонларга ажабланиб қараб туришарди.

Вакил болалардан сўради:

— Поп тумани марказида қилинаётган қурилишлардан, ўзгаришлардан хабарларингиз борми?

Болалар бошларини сараксарак қилиб "бехабармиз" дейишди. Суриштириб кўрилса, бу ердан Поп шаҳрига ҳеч қандай жамоат транспорти йўлга қўйилмаган экан. Катталар ўз имконлари даражасида марказга қатнашган, болалар эса неча йиллардан буён шу қишлоқдан ташқарига чиқишмаган.

Поп тумани ҳокими Рустам Исматуллаев тезда мактабга бир нечта автобус келтириш ҳақида топшириқ берди. Вагон синфда ўқиётган болалар автобусга чиқишди. Улар ўз муаллимлари билан туман марказидаги маданият саройи, ёшлар маркази, касб-ҳунар коллежи, маъмурий идоралар биносини ҳайрат билан томоша қилишди. Қуёш нурида камалакдай товланган фаввораларнинг заррин томчиларидан олам-олам завқ олишди. Ҳеч эсдан чиқмайдиган сафар бўлди.

Бундан ҳам эсдан чиқмайдиган ишлар кейинчалик рўй берди. Вилоят прокуратураси, халқ таълими бошқармаси саъй-ҳаракати билан биз ҳикоя қилган қишлоқда ажойиб мактаб биноси қурилди. Шифтлари баланд, деразалари ёруғ, деворлари чиройли синфхоналар ҳаммани хурсанд қилди. Ҳозир болалар ана шу янги бинода сабоқ олишяпти.

— Мен бу ерда 1994 йилдан буён ишлаяпман, — дейди мактаб директори ўринбосари Умаржон Каримов. — Янги бинога кўчганимиздан кейин бирорта ўқувчи дарс қолдираётгани йўқ. Болалар бунёдкорлик нималарга қодирлигини ўз кўзлари билан кўришди. Эртаиндин мактабга вилоят халқ таълими бошқармаси томонидан ажратилган 11 та компьютер келтирилади.

Дарвоқе, вагон-синфлар тақдири нима бўлди экан, деб сўрарсиз? Бизга айтишларича, уларни музейга экспонат қилиш ҳақида ўйлашяпти.

Шуҳрат ЖАББОРОВ

Табиат сеҳри

Ушбу сондаги суратлар муаллифи: А. ЖУМАЕВ

Taqdir va tarix

ДУАЙТ ЭЙЗЕНХАУЭР: ХАЛҚ ҚАҲРАМОНИ

Ўз даврида "халқ қаҳрамони" деган улуғ номга сазовор бўлган АҚШ давлат раҳбари Дуайт Эйзенхауэр ўзига хос ҳаёт йўлини босиб ўтган.

1890 йил 14 октябр куни Техас штатининг Деннисон шаҳарчасида истиқомат қилувчи Дейвид Жекоб ва Стовер Эйзенхауэрлар оиласида учинчи ўғли туғилди. Унга Дуайт деб исм қўйишди. Дуайтнинг болалиги АҚШнинг қоқ марказида жойлашган кичкина Абилин шаҳарчасида ўтди.

У ўрта мактабни тамомлагандан сўнг АҚШ Миллий ҳарбий академиясига ўқишга кирди. Отаси ҳам ҳарбий бўлгани учун Дуайт академияда тиришқоқлик билан ўқиди. Дуайтнинг ҳарбий соҳага фидокорона қизиқишини кўрган академия раҳбарлари бўлажак лейтенантни Техас штатидаги "Форт сем" номли махсус ҳарбий бўлинмага ўқишга юборишди. Ўқиш тугагач, Дуайт АҚШ Мудофаа тизимида ишлай бошлади. Иккинчи жаҳон уруши бошлангач, АҚШ ҳукумати Дуайт Эйзенхауэрга уруш режаси ва стратегиясини ишлаб чиқиш вазифасини юклади. АҚШ Германияга қарши урушда Буюк Британия билан иттифоқ тузди. Шу боис Эйзенхауэр Лондон яқинида ҳарбий штаб ташкил этиб, "Биргалашиб ҳаракат қилсак, бизни ҳеч қандай куч енга олмайди", дея инглиз ҳарбийларини бирлашишга чақирди. Шунингдек, Эйзенхауэр немис-фашист босқинчиларига қарши ҳужумни денгиз орқали амалга ошириш режасини ишлаб чиқди ва у муваффақиятли якунлади. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, айнан Эйзенхауэрнинг "ОВЕРЛОРД" (меъёрдан ортиқ қўшин ташлаш) ҳарбий операцияси ёрдамида АҚШ ҳарбийлари кўплаб урушларда муваффақият қозонди.

Бу эса Эйзенхауэрнинг юксак ҳарбий маҳоратидан далолат эди. У Эйзенхауэрни миллат қаҳрамони даражасига кўтарди. Иккинчи жаҳон уруши тугагач, Дуайт Эйзенхауэр ҳарбийликни ташлаб, 1948 йилда Нью-Йорк шаҳридаги Колумбия университетининг ректорлигига сайланди ва ўзининг ҳарбий юришлари ҳақида "Европа бўйлаб юриш" номли китобини чоп эттирди. 1950 йилда АҚШ президенти Трумэннинг таклифига биноан Дуайт Эйзенхауэр НАТОнинг Европадаги ҳарбий кучларига раҳбар этиб тайинланди. Бу даврда Жанубий ва Шимолий Корея ўртасида уруш кетаётган эди. Президент Трумэн Жанубий Корея халқига ёрдам бериш мақсадида қўшин юборишга қарор қилди. Аммо президентнинг бу фикрини консерватив республикачилар қаттиқ танқид остига олиб, «бу урушга АҚШ аралашмаслиги керак», деган фикрни билдиришди. Бунга жавобан Дуайт Эйзенхауэр "Ўзга юртда нотинчлик, беқарорлик бўлаётган бир пайтда Америка халқи четдан қараб тура олмайди, тинч-тотув ҳам яшай олмайди", деган ғояни илгари сурди.

Натижада республикачилар ва консерватив-республикачилар ўртасида зиддият пайдо бўлди. Шунда кўпчилик сиёсатдонлар Эйзенхауэрни 1952 йилда бўладиган президентлик сайловига ўз номзодини қўйишга даъват этди. Республикачиларнинг 20 йиллик орзусини амалга ошириш мақсадида Эйзенхауэр бу таклифга рози бўлди. Сайловнинг биринчи босқичидаёқ у муваффақият қозониб, 34 миллион нафар сайловчининг 55 фоиз овозини олди ва АҚШнинг 34-чи президенти этиб сайланди. Шуниси эътиборлики, Эйзенхауэр президентлик қилган йиллар "Замонавий республикачилар даври" деб ном олди. Чунки бу даврда АҚШда уруш асоратлари бартараф этилиб, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий юксалишнинг янги палласи бошланди.

1956 йили Эйзенхауэр президентлик сайловига иккинчи марта ўз номзодини қўйди. Айни шу кезларда Англия, Франция ва Исроил давлатлари биргаликда Мисрга қарши уруш эълон қилишди. Лекин Эйзенхауэрнинг саъй-ҳаракати билан давлат ўртасидаги низо тинч йўл билан ҳал этилди. Бундан миннатдор бўлган Америка халқи ўзининг фидойи фарзанди Эйзенхауэрни яна президент этиб сайлади. Таъкидлаш жоизки, Эйзенхауэрнинг иккинчи муддатдаги фаолияти анча мураккаб кечди. Айниқса, мамлакатда ишсизлар сонининг ўсиб бориши, ташқи сиёсатда эса Куба билан дипломатик муносабатларнинг бузилиши кўплаб қийинчиликларни келтириб чиқарди.

Шундай бўлса-да, Эйзенхауэр сиёсий фаолиятининг улкан самараси ўлароқ 1957 йили АҚШ Конгресси "Эйзенхауэр назарияси" деб номланган сиёсий ҳужжатни тасдиқлади. Ушбу ҳужжатга мувофиқ ҳар қандай миллат иқтисодий-ижтимоий масалалар бўйича бир-бирига ёрдам бериши ва ўз навбатида агрессияга қарши ҳамкорликда курашиши лозим эди. 1961 йилда 71 ёшли Дуайт Эйзенхауэр нафақага чиқишга қарор қилди. Орадан 7 йил ўтгач, юрак хуружи оқибатида Эйзенхауэр ҳаётдан кўз юмди. Бироқ унинг ҳаёт йўли Америка давлати тарихига зарҳал ҳарфлар билан битилди.

Мирза ТУРСУНОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист

БАҒРИТОШ ҚЎШНИ

Фарғонанинг Қиргули туманидаги кўп қаватли уйларнинг бирида фожеа юз берди. Арзимаган пул эвазига хонадон бекасининг умрига зомин бўлинди. Қотил аёлнинг қора рангли сумкасини қўлтиғига тикди. Эшикни қулфлади. Қўлга киритилган "ўлжа"-га икки шиша ароқ олди. Бирини тўрт дона кабоб билан паққос ичди. Иккинчисини эса, синдириб қўйди. Бор-йўқ гап шу.

Мазкур қотиллик юзасидан бошланган суд жараёнида машъум жиноятни тасдиқловчи ашёвий далиллар билан бирга гувоҳларнинг уни инкор этувчи кўрсатмаси ҳам йўқ эмас. Масала ўта жиддий, вазият ҳар бир ҳолатни атрофлича ўрганиш, синчковлик билан ёндашиб, сўнг бир тўхтамга келишни тақозо этарди. Шундай экан, биз суд мажлисидаги гувоҳларнинг фикр-мулоҳазаларини қўя турайлик-да, бу жиноятнинг келиб чиқишига назар ташлайлик.

Ёзнинг дастлабки ойи, аниқроқ айтганда, июннинг 25 куни Гулчирой билан Салоҳиддин ўйинчоқ талашибми, бошқа бир сабаб биланми, уришиб қолади. Бола бола-да, улар уришади, талашади сўнг яна ҳеч нарса бўлмагандек, ярашиб кетаверишади. Аммо ана шу беғараз можарога катталар, ота-оналар аралашса, бунинг оқибати яхшилик билан тугамайди.

Қисқаси, Гулчирой билан Салоҳиддин ўртасидаги можарога уларнинг оналари қўшилди. Аёллар ўртасидаги даҳанаки жангда Салоҳиддиннинг онаси "ғолиб" келди. Мухлиса рақибига тан жароҳати етказди. Оқибатда Гулнора касалхонада ётиб даволанишга мажбур бўлди. Иш судгача етиб борди. Суд ҳукмига биноан М.Расулова маъмурий тартибда жаримага тортилди. Агар эри қаттиқ туриб, хотинининг тарафини олганида жавобгар қамалиши ҳам мумкин эди. Ҳамма бало шундаки, эри суд мажлисида хотини бир ёқда қолиб, судланувчининг тарафини олди.

— Яшшамагур, — деди хотин аламига чидаёлмай. — Қўйнимга илон кириб олган экан, билмай юрган эканман. Энди ўша билан қўшмозор бўл!

Шунинг аламига аёл икки болани етаклади-да, ота-онасиникига аразлаб кетиб қолди. Эр кенг уйда бир ўзи сўққабош бўлиб қолаверди.

— Тор қорнига сиққан, кенг ҳовлимга ҳам сиғасан, — дея қизини юпатди она. — Ўша пиёниста эринг билан яшагандан кўра, эрсиз ўтганинг афзал!

Қайнонанинг куйганича бор эди. Дилшод Исмоилов ҳақиқатдан ҳам, ичкиликка қаттиқ ружу қўйган эди. Суд ҳукмига кўра, уни бежизга Жиноят Кодексининг 96-моддасига асосан алкоголизмга йўлиққанлиги учун тиббий чоралар тайинланмаганди.

Хуллас, қуш уяси бузилди. Битта рўзғор иккига бўлинди. Хотин ҳам, эр ҳам тақдирга тан бериб, алоҳида яшай бошлашди.

— Ўғлимнинг турмуши бузилди, — дея куйинади Дилшоднинг онаси. — Қиз чиқарадиган бўлиб қолдик. Дилшоднинг уйида турган сервантни келиннинг сепига қўшмоқчи эдик. Бироқ бунга қудаларим қаршилик қилишди. Ўғлимни Қиргулидаги квартирасидан молни олиб келишга жўнатган эдим.

— Тўғри, — дейди Гулноранинг отаси, — мебелни қудаларим олишган. Бироқ куёв қизимизга берган гиламимизни сотиб юборган экан. Шунинг ўрнига сервантни олиб қолмоқчи эдик.

Хўш, қудалар ўртасидаги бундай гап-сўзларнинг жиноятга нечоғлик алоқаси бор?

— Ўша куни соат чамаси 13 лар эди, — дейди гувоҳ Н.Соипов. — Йўлак рўпарасида илгариги қўшним Дилшод Исмоиловни кўриб қолдим. У менга "Сотиладиган сервант бор. Синглимни чиқарадиган бўлиб қолдик, пул зарур" деб айтди. Мен унга "йўқ, керак эмас" дедим. Сўнг дўкондан вино олиб келиб ичдим. Бир ухлаб турганимда, соат 19.30 лар эди. Дилшод Исмоилов марҳума Мухлиса яшайдиган уй подъездидан чиқиб катта кўчага қараб кетаётганини кўрдим.

Сервант сотилмади. Демак, Дилшод пул топишнинг бошқа йўлларини ахтара бошлайди. Шу пайт унинг ёдига Мухлиса тушади. Дарвоқе, у савдогарчилик билан ҳам шуғулланиб туради-ку. Буни кейинчалик судда Мухлисанинг опаси ҳам эътироф этди.

Дилшод Исмоилов ўз айбига иқрор бўлиб ёзган аризасида шундай дейди: М.Расулованинг уйига қарзга пул сўраш мақсадида бордим. У мени қабул қилмади. Кечга яқин келишимни айтди. Кечроқ эшигини тақиллатдим...

— Мухлиса жаҳлдор аёл эди, — дейди яна бир гувоҳ С.Игнатева, — эркакларнинг бирон-бир гапи ёки характери ёқмай қолса, тап тортмай олишиб кетаверарди.

Ўша куни Дилшод билан Мухлиса ўртасида гап нимадан бошлангани бизга қоронғу. Аммо Дилшоднинг айтишича, аёл унга шундай деган:

— Эркак бўла туриб, аёл кишидан пул сўрайсанми?

Бу Дилшодга оғир ботган. Ахир, уни деб, уни тарафини олиб бутун бошли оиласи бузилди, ҳаёти издан чиқди. Бу бўлса, оғизда турмайдиган сўзлар билан уни ерга уриб ҳақоратлаяпти. Бунга қандай чидаш мумкин?!.

Хуллас, кечки пайт ёпилган эшик туни билан очилмади. Ҳатто онанинг ёлғиз қувончи, овунчоғи бўлган Салоҳиддин ҳам ўша тун қаердадир, кимнингдир уйида қолиб кетди.

— Синглим билан охирги маротаба 14 июл куни телефон орқали гаплашдик, — дейди марҳуманинг опаси М.Қодирова, — 15 июл куни унга соат 11 да, 20да, 20.30 ларда телефон қилдим. Аммо гўшакни ҳеч ким кўтармади. 16 июл куни соат 13.00 лар чамаси, "Мухлиса эшикни очмаяпти экан", деган хабарни эшитдим. Кейин ҳаммаси ойдинлашди. Кимдир синглимнинг жонига қасд қилганлиги маълум бўлди. Хонада унинг қора рангли сумкачаси йўқ эди.

Суд мажлисида судланувчи ўзига эълон қилинган айбни тан олмади. Бу машъум воқеа содир этилган кун у ўз қишлоғида бўлганини, бу ишдан мутлақо бехабар эканини айтди. Судланувчининг сўзларини гувоҳлар Н.Рўзиев, С.Умаров, И.Шокиров ва бошқалар тасдиқлашди. Ҳатто гувоҳ Т.Қорёғдиев ўша куни Дилшод билан соат 18-19.00 лар чамасида қишлоқ чойхонаси олдида биргаликда пиво ичганлигини айтади.

Ҳаётда жонли гувоҳлардан ташқари жонсиз, гапирмайдиган гувоҳлар ҳам бўлади. Улар олдида инсон боласининг тили калимага келмай қолади. Бу Мухлиса Расуловага тегишли бўлган қора рангли аёллар сумкачаси эди. Дарвоқе, у қаердан пайдо бўлди?!. Ахир, уни Дилшод ичидаги 3800 сўм пулини олиб, пардоз-андоз буюмларига қўшиб жанубий Фарғона каналига улоқтириб юборганди-ку?!.

Шу ўринда яна бир савол туғилади. Ахир, дунёда қора сумкадан кўпи борми?

Ҳамма гап шунда эдики, суриштирув натижасида сумкачанинг

Mushohada

қулфланадиган рақами айнан Мухлиса Расулованики эканлиги тасдиқланди.

Тутзор ичида ётган, занглаган қувур турба бўлагини кўрсатиб, сумкани ана шу темир билан очдим, — дейди Дилшод кўрсатмаларида.

Суд криминалистика экспертизасининг хулосасига кўра, тақдим қилинган темир қувурнинг ўткир учида кўкимтир қора рангли пластмасса материалининг майда заррачалари мавжудлиги аниқланган. Бундан ташқари, марҳума М.Расулованинг чап қўли тирноғи остидан инсон қони юқи топилган. Бу Д.Исмоиловнинг қон гуруҳига мос келади.

Қисқаси, жиноятчи қилмишига яраша жазо олди. Лекин бу воқеалар ривожига назар ташласак, ҳар бир кишини мулоҳазага ундайдиган жуда кўп ҳолатлар мавжудлигига амин бўламиз.

Ахир, бу можаро икки ёш гўдакнинг арзимас жанжалидан бошлангани, бу воқеага катталар ўйламай-нетмай бош суқишгани, иш судгача етиб боргани ҳар қандай кишини таажжубга солади. Наҳотки, оилали, бола-чақали кишилар ҳаётга шундай енгил-елпи қарашса, эртанги кунни ўйламай, бир-бирларининг юзига чанг солишса... Азалдан халқимиз қўни-қўшни мақомини ҳамма нарсадан устун қўйишган. Қўшнилар бир-бирини авайлаб, борини ошириб, йўғини яшириб яшашган. Яхши-ёмон кунларда ҳамиша бир-бирларининг ёнида бақамти туришган. Бу халқимизнинг азалий қадрияти саналган.

Ана шу қадрият, удум унутилган жойда турли хил иғво, ғийбат ва юқорида баён этилган машъум қотиллик сингари воқеалар рўй беради.

Аччиқ хулоса шундан иборат.

Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Nadomat

НАФС ЙЎЛИДАГИ АДАШУВ

Лаҳзалар кимнингдир бошига иқбол тожини кийдирса, бошқа бировни жаҳолатнинг тубсиз ботқоғига итқитади. Шуни афсус-надомат билан айтиш керакки, ҳаётда мана шундай нохуш лаҳзалар қурбонига айланган, сўнг пушаймон бўлаётган ёшлар ҳам учраб турибди. Айниқса, эндигина 20 ёшга тўлган, ҳали чимилдиққа ҳам кириб улгурмаган қизни суднинг қора курсисида кўриш ҳар қандай кишини ўйлантириб қўяди. Сурхондарёлик Матлуба Ибоева осон йўл билан мўмай пул топишни кўзлади. Бунинг учун гиёҳванд моддалар сотишга бел боғлади. Лекин бу қинғир йўл унга ғам-ғусса ва ташвиш келтирди. Матлуба ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари томонидан қўлга олинди. Шу тариқа унинг кўп миқдордаги «марихуана» гиёҳвандлик моддасини мўмай пулга сотиб, бойлик орттириш режаси чиппакка чиқди.

Судда енгил пул топиш илинжида қинғир йўлга кириб қолган қиз айбини тан олиб, енгилроқ жазо беришини сўради. Лекин сўнгги пушаймонлар ҳам, она-боланинг изтиробли кўзёшлари ҳам фойдасиз. Жиноят жазосиз қолмайди. Жиноят ишлари бўйича Собир Раҳимов туман суди чиқарган ҳукмга кўра Матлуба Ибоева 5 йилга озодликдан маҳрум этилди. Шу ўринда бир мулоҳазани айтиб ўтишни лозим топдик. Гап шундаки, узоқни ўйлаб, ёрқин келажакни кўзлаган беш йил мобайнида одам кўп ютуқларни қўлга киритиши мумкин. Матлуба ҳам ўз ўртоқлари қатори бир олий ўқув юртиша ўқишга кирганда беш йилда етук мутахассис бўлиши аниқ эди. Агар онаси уни тўғри йўлга солиб, ўзига муносиб жойга турмушга узатганида шириндан-шакар фарзандларини етаклаб юрарди. Афсуски, бундай бўлмади. Қинғир йўлни танлаган Матлуба учун бу гаплар аччиқ армонга айланди.

Хулоса ўрнида айтсак, умр инсонга бир марта берилади. Шу боис нафс йўлидаги адашув эса инсонга жуда қимматга тушади. Бунга Матлубанинг тақдири яққол мисолдир.

Умида БОЛЛИЕВА

ИНСОН ва ҚОНУН

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Бўритош МУСТАФОЕВ, Пўлат САМАТОВ, Хуршид СОДИҚОВ, Эркин ҚУДРАТОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Ғафур АБДУМАЖИДОВ, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.

Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Саҳифаловчи-дизайнер: Жаъфар ЖАББОРОВ
Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-559. Тиражи — 10.000. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди —

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 136-72-37 (умумий бўлим), 133-70-65, 133-84-50